9/199
Septembrie 2019
Anul XVI

Cafeneaua literară

suplíment ARTE POETICE

Ancheta «Cafenelei literare»:
Poezia canonică românească

Discurs despre culoare şi lumină

Pictura are nevoie să fie însoţită de un text, aşa cum tabloul are nevoie de ramă. Scopul discursului este să explice lucrarea plastică (ceea ce nu este totdeauna posibil şi niciodată uşor); să o situeze în contextul artei contemporane (sau chiar în istoria artei); să argumenteze valoarea sa artistică, sau, eventual, lipsa acesteia. Uneori, discursul se desfăşoară oarecum în paralel cu opera de artă, el constituind un pandant poetic, uneori chiar un „delir verbal" care încearcă să-i ofere echivalenţe literare.

Calea de minimă rezistenţă este lesne de urmat în pictura figurativă. În cazul lucrărilor de inspiraţie istorică sau literară, poţi începe firesc cu o naraţiune care să elucideze subiectul. Tabloul *Barca lui Dante* al lui Delacroix este ideal din acest punct de vedere. N-ai decât să repovesteşti cântul respectiv din *Infernul* lui Dante şi să dezvălui identităţile păcătoşilor care se agaţă de barcă. *Execuţia lui Marino Faliero*, lucrare a aceluiaşi Delacroix, ne permite un excurs în istoria Veneţiei, plină de intrigi picante. Dar a te mărgini să scrii astfel despre artă face ca textul să fie pur enciclopedic, un simplu articol din *Wikipedia*. Există şi o altă variantă, una psihologică. Walter Pater a scris pagini memorabile în care a încercat să elucideze secretul surâsului Giocondei. Misterul personajelor singuratice din tablourile lui Caspar David Friedrich, care visează într-un peisaj cu valenţe metafizice, de regulă cu spatele la privitor, a stârnit, de asemenea, imaginaţia comentatorilor. Dacă încerci să depăşeşti naraţiunea factuală şi excursul psihologic, îţi rămâne la îndemână plasarea în contextul istoriei artei. Reluând cazul lui Delacroix, ne interesează acum raportarea structurii compoziţiilor sale la aceea a lui Rubens şi a coloristicii sale luxuriante la aceea a lui Veronese. Artistul modern, însă, refuză *de plano* filiaţiile, astfel încât situarea istorico-stilistică devine cu atât mai dificilă. El se consideră născut de-a dreptul din coapsa lui Zeus şi refuză apartenenţa la o familie sau la o şcoală.

Dificultatea cea mare începe de la arta non-figurativă. Pe de o parte, nu mai ai la îndemână nici enciclopedismul, nici psihologismul. Desigur, contextul istoric poate încă oferi un sprijin. În cazul unor artişti ca Malevici, Kandinsky, Joseph Beuys, John Cage sau Yoko Ono, te poţi folosi de scrierile lor teoretice pentru a-ţi ancora discursul într-o bază solidă. Dar, în cazul celor care rămân cu obstinaţie muţi, pretinzând că au arătat prin operă tot ce a fost de spus, sarcina autorului textului este mult mai grea.

De cel puţin douăzeci de ani, de când urmăresc creaţia pictorului Ion Pantilie, câteva elemente ale ei s-au păstrat constante în timp. Încep printr-o trăsătură aparent secundară, care arată însă respectul pentru meşteşug. Artistul acordă o mare atenţie infrastructurii tabloului: pânza este bine întinsă pe şasiu, rama este atent fixată. L-am cunoscut pe Liviu Lăzărescu, profesor care preda asemenea lucruri la Universitatea de Artă, dar câţi studenţi i-au urmat sfaturile? Stratul de culoare este extrem de subţire, astfel încât, mai ales când tabloul este privit cu spatele la lumină, textura pânzei devine aparentă. Penelul depune culoarea cu o infinită delicateţe, amprenta corporală a artistului nu este vizibilă. Deşi nu este un pointilist ca Seurat, efectul de calm şi rafinamentul tranziţiilor sunt aceleaşi. Prin tuşe extrem de fine, infinitezimale intervenţii fac ca o culoare să treacă pe nesimţite într-alta. Avem de a face cu un fel de *sfumato* leonardesc, dar nu între formă şi fondul închis, ci între două culori la fel de vibrante. Niciodată, însă, culorile care structurează compoziţia nu sunt alese la întâmplare. Teoria lui Itten este urmată cu rigoare, astfel încât armonia să rămână la guvernare.

Din magma coloristică, apar, abia ghicite, forme arhetipale. Mult timp, acestea au fost recognoscibile ca arbori, cruci etc. Mai nou, a renunţat la asemenea simboluri cam uzate. Forme geometrice: cubul, conul, rombul se întrezăresc în magma picturală, iar acestea par a lua naştere din adâncuri, sub privirea noastră. Desigur, nu se poate refuza tentaţia de a înscrie demersul lui Ion Pantilie într-un anumit cadru conceptual. Fără să fie vorba de vreo influenţa, cred că există o înrudire cu rafinamentul artistic al lui Mark Rothko.

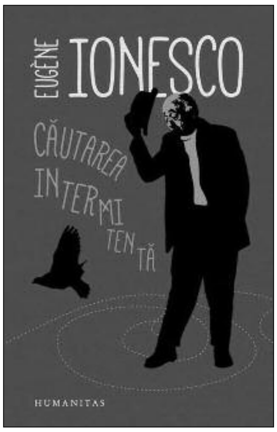
Tehnica lui Ion Pantilie îi permite o manevrare subtilă a luminii. Tonurile deschise din centrul lucrării fac ca sursa de lumină să provină din interior şi să fie proiectată pe privitor. Lumina tablourilor sale este de o nobleţe augustă şi de o măreţie liniştită, aşa cum definea Wölfflin dominantele artei antice. Se simte încercarea de apropiere de lumina de pe muntele Tabor, deoarece pictorul se străduie să facă vizibile energiile necreate.

Adrian MIHALACHE

Eugène Ionesco la senectute

„Dacă atîtea bătrîneţi sunt goale, afirma Malraux, este pentru că atîţia oameni sunt bătrîni şi nu recunosc”. În ce-l priveşte pe Eugène Ionesco, acesta face excepţie, aplicîndu-se frecvent pe tema senectuţii, oferindu-ne o cazuistică morală a vîrstei. Şi-o asumă detaliat, insistent. E un „bătrîn” ce se recunoaşte ca atare, cu o anume superbie în care e de citit o dorinţă a scriitorului de-a nu ceda, de-a rămîne el însuşi în confruntarea cu motive ale procesului creator pe care acum le împrumută din zona existenţialului personal ameninţat de dispariţie. În perspectiva morţii, conceptele dobîndesc tonul unor accepţii ultime: „O luă către grădina lui, dar continua să murmure; să recuperezi irecuperabilul. Să defineşti nedefinitul. Să spui indicibilul. Să auzi neauzitul. Căci era incorigibil. De ce să pui probleme fără dezlegare? Fără dezlegare! Să te resemnezi, zicea el, să te resemnezi. Da, să stai liniştit, dar ştia că totul va reîncepe, că o să-l apuce din nou”. Dramaturgul descoperă relativitatea stărilor sale critice cu caracter progresiv: „Am trăit în angoasă sau în uitarea angoasei, dar cu angoasa zăcînd sub uitare”. Imaginarul său nu dă înapoi, îndîrjindu-se în faţa unei problematici practic insolubile,

inspirat chiar de natura aporetică a problematicii asumate: „Eu sunt Domnul care încearcă să înţeleagă Infinitul. Domnul care ar vrea grozav să i se explice Infinitul. Domnul care se aşază faţă în faţă cu Infinitul. Care se ia la trîntă cu Infinitul. Fără arme. Să imaginezi inimaginabilul. Să epuizezi inepuizabilul. Să închipui deneînchipuitul”. Imaginaţia e socotită un punct de reper, o modalitate de recuperare a realului, inclusiv sub aspectul unei producţii de rang secund, căreia i se atribuie măgulitoare latenţe: „Autorii de romane SF nu sunt stupizi: au imaginaţie. În imaginaţie se poate găsi (*zace*) adevărul. S-au recuperat într-adevăr puncte foarte îndepărtate în Spaţiu”. De ce-am subestima iluzia prin disjuncţia real-iluzie, de vreme ce disjuncţia însăşi ar putea fi iluzorie? „Reală realitate. Iluzia, un aspect al Realului; o farsă a Realului. O creaţie a Realului. Unul dintre aspectele unui Real. Printre aspecte ale Realului, ceea ce se numeşte realitatea sau iluzia”. Pe un asemenea areal al tuturor posibilităţilor (pesemne o contracarare a spaimei thanatice), Eugène Ionesco revine nu o dată, pe ton patetic, la ideea unităţii absconse a existenţialului unic, cu şansele unei perpetuări în infinit. Exist în esenţă, spune el, prin însăşi capacitatea de-a asimila iluzia realului: „Sentimentul acesta straniu şi dramatic sau tragic că totul este iluzie, că nu există realitate, m-a torturat toată viaţa. Există totuşi o realitate a irealului, o realitate a iluziei, care nu e iluzorie. În tot cazul (dacă expresia «în tot cazul» poate fi spusă aici), iluzia (iluzia iluziei iluziei) este reală. Conştiinţa iluziei confirmă realitatea mea”.

Un alt subiect febril al lui Eugène Ionesco îl reprezintă conflictul dintre credinţă şi raţiune. O religiozitate difuză, greu convertibilă într-o conştiinţă fermă, într-o aderenţă la tiparul unui cult religios, l-a stăpînit toată viaţa. Dorinţa sa, exprimată intermitent: „Ar fi trebuit să trăiesc numai în căutarea Sacrului”. Obstacol curent al pietăţii, raţiunea i-a dat indirect îndemnul de-a se smulge din „cătuşele” ei: „Raţiunea mediocră te împiedică să ai credinţă. Să găsim atunci în suprairaţionalitatea noastră puterea de a avea Credinţă. S-o lăsăm să sfărîme barierele Raţionalităţii, să le smulgă!”. Întru consolare, scriitorul prefiră numele unor celebrităţi ale ştiinţei care s-au apropiat de credinţă: „de Broglie, marele fizician, e catolic şi practicant; marele medic Jean Bernard e credincios; Jung era şi el, dacă era, într-un fel special (...), se pare că Einstein nu era necredincios, nici Planck, nici Eisenstein, nici, mai aproape de noi, colegul academician-fizician Leprince-Ringuet; credincios e, la fel, Jean Delay, marele medic, Maurice de Gandillac, Alain Decaux, în ciuda înclinaţiei lui către marxism”. Nefăcînd paradoxală excepţie nici Marx: „cu tot materialismul său, e atît de limpede că mitologia lui, fără ca el să fi avut habar, este de inspiraţie religioasă: ideea unui Dincolo de Istorie; mitul Paradisului Pierdut, pe care l-a falsificat fără să-şi dea seama; mitul ascensional: Progresul”. Despre acelaşi, în alt loc: „Foarte rău: Marx, Lenin – citindu-i, aveam impresia că mestec pastă de hîrtie”. Oricum, materia n-ar putea fi credibilă, întrucît o afirmă însăşi fizica modernă care are în vedere exclusiv energia, incertă la rîndu-i: „Şi ce e Energia? Ştiinţa n-a găsit, din infinit mic în infinit mic, fundamentul universal, baza materiei; nici, desigur, din infinit mare în infinit şi mai mare, limitele materiei; ea nu are fundament, pentru că nu există”. Ţelul unor atari ocoluri îl constituie strădania unei convertiri. Cu sprijinul lor, Eugène Ionesco încearcă a se convinge pe sine de caracterul organic al credinţei în natura umană, în pofida pletorei de dubii, sincope, glisări spre

negarea ei care-l încearcă. E o impresionantă rugăciune cu jumătate de gură: „Eu nu sunt la înălțimea celor care știu că cred, nici a celor care cred fără să știe. Dar poate că și eu cred fără să cred că cred, fără să prea știu dacă cred sau nu cred: «Doamne, fă să cred în Tine!»”. Și încă o subiacentă implorare logică a imortalității: „Dumnezeu nu poate muri. Singurul lucru pe care nu-l poate face. Dacă (sau: întrucît) este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, omul nu va muri (Dumnezeu nu va lăsa să i se stingă imaginea)”. Teama de sfîrșitul obștesc nu-l slăbește însă pe scriitor. Drept care o conjură fie și prin fente literare („Ce profund adevăr este acela care se spune despre La Palice: «Un sfert de oră înainte de a muri, era încă în viață». Suntem cu toții, cu un sfert de oră sau nu, cu un sfert de oră sau mai mult, înaintea morții”), revenind la reculegerea gravă, cu doctă glazură: „Dar ce drum ca să ajungi la El; cîte bariere de frînt; ca să ajungi la acel soare pe care-l presimt al celeilalte Vieți, adevărata Viață. Adevărata Lumină de la capătul tunelului: așa cum visasem în acea noapte de demult. (Înainte de a ști că era un vis clasic, arhetipal.)”

Tactica obișnuită e cea a unui program de viață menit a amortiza angoasa. Efect al impactului cu necunoscutul, sporită odată cu înaintarea în vîrstă, aceasta poate fi redusă printr-un accent pus pe cunoscutul habitual, palpabil, printr-un cult al familiarului. În consecință, Eugène Ionesco se atîrnă de secvențele treburilor cotidiene, de tabieturi, cu un plus de prospețime în orizontul apropiatei despărțiri. O luminozitate ingenuu-tendențioasă, un calm mimat se ivesc spre a disimula deznădejdea: „E ora șase după-amiază. Frumoasă zi însorită. N-ar trebui să mă dezlipesc de fereastră... Minunată vedere... În curînd vine cina, al treilea mare eveniment al zilei. Să mergem să ne plimbăm”. Relațiile cu cunoștințele, ambianța domestică, micile plimbări sunt măști naiv-salutare: „Renée Delmas îmi telefonează din nou: sosește aici vineri cu Bierry și Danièle, ca să decidem replicile de reintrodus. Închid caietul, o iau pe Rodi de mînă (ea-mi vorbește de cartea lui Tolstoi, pe care o citește: **Socialism și creștinism**). Să mergem în parc”. Altfel spus, sub imperiul proximității finalului, Eugène Ionesco redescoperă magia normalității, uriașele potențialități pacificatoare ale banalității. El, autorul absurdului triumfal, al extravaganțelor scenice (cum s-a spus, spectacol în spectacol), închină acesteia un panegiric într-o cheie obsedantă: „Adevărurile banalității. Resursele banalității. Evidențele banalității. Reușitele banalității. Capcanele banalității. Fulgerările banalității. Iluminările banalității. Inspirațiile banalității. Absențele banalității. Erorile banalității. Satisfacțiile banalității. Perlele banalității. «De ce?»-urile banalității. Suficiențele banalității. Preocupările banalității. Tristețile banalității. Insuficiențele banalității. Banalitățile banalității. Primejdiile banalității”. Conclusiv, cu o suspectă, atît de dolorică seninătate: „Să trăim fără teamă, să trăim aceste momente în contemplație, fără teamă și în reculegere!”.

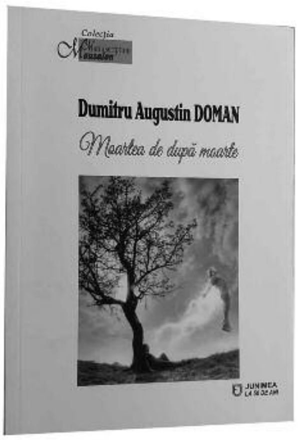
Explicabil apare și un interes susținut al lui Eugène Ionesco pentru scrisul propriu. E o dispoziție ambiguă, de satisfacție, desigur, dar și înfrigurată, alarmată. Oare totul va merge ca înainte? Își fac loc prudența, o tactică minimalizatoare, o ușoară retragere în marginea angoasei: „Voluptatea de a scrie. Regăsită. Plăcere, voluptate e prea mult. De ce o pierdusem? Cum am putut s-o regăsesc? Totuși, cu mîna dreaptă... Atenție la trăncăneală, pericol! Scriem pentru muritori, desigur, dar între timp, ca să «treacă» timpul... care trece totuși prea repede. Să spunem, să scriem ca să nu ne plictisim, ca să diminuăm angoasa, așa cum mergi la cinema”. Un proiect depășește scrisul diaristic: „A face alte opere decît un jurnal intim. O piesă? Să adaptezi, poate, de pildă, **Două loturi** (*sic*!) de Caragiale”. Dar intervine și o sensibilitate care-l face pe dramaturg să se îngrijoreze de o posibilă fanare a creației proprii ajunse la celebritate mondială. În pragul unui spectacol cu piesa **Amedeu sau Scapi de el cu greu**, are îndoieli: „Mi-e teamă însă (vorbește eul autor de teatru) de criticile mizerabile care au să urmeze. Văd asta de pe-acum: stil depășit, piesă îmbătrînită - ca și cum operele ar putea îmbătrîni - (...), actori buni, regie bună, păcat că piesa nu mai face două parale... O să vedem, începînd de la 15 octombrie (dacă vom mai fi pe lume și eu, și soția mea, și lumea la locul ei!)”. „Îmbătrînirea” valorică a scriitorilor nu e un fenomen inevitabil? „Proust, Valéry, Gide, Joyce, Valéry Larbaud, Kafka, Faulkner: autori deja foarte vechi. Am impresia că au intrat în Antichitate”. Nu cumva e la Eugène Ionesco o stare de spirit similară cu cea a unei persoane care a ajuns la o avere considerabilă, încercată de inchietudine, de grija permanentă de-a nu pierde ceva dintr-însa? În același timp, semn de vivacitate, dramaturgul recurge la polemică. Pe Adamov îl îmbrățișează fratern (dar nu ca dramaturg!), pe cînd față de Beckett nu-și poate reprima o reacție caustică: „Adamov, mult mai copil, mai dezarmat, mai sfîșietor decît Beckett, pe care toți vor în chip absolut să-l facă cel mai mare scriitor de astăzi. **Mărturisirea** lui Artur Adamov, ce carte frumoasă, patetică, onestă, emoționantă totodată! Adamov s-a sinucis din cauza lui B.? Și din cauza mea? Din cauza nereușitelor sale, a căilor greșite, rele, pe care pornise? Beckett e prea lucid, prea rece, prea calculat, foarte (prea) conștient de ce trebuie și de ce nu trebuie să spună. N-a lăsat nici un loc în opera lui, în el, nici mirării, nici contemplației, nici lucidității secunde a iraționalității, profunzimii (sale) mai negre decît umorul lui negru. Face «stil» din mizeria lumii și a sa, și a noastră. De-aia e limitat. Poate chiar mediocru – în ciuda (sau din cauza) științei sale”. Contestarea lui Beckett se accentuează, sfîrșind cu o prognoză: „Mestecă întruna gînduri negre, e limpede, prea limpede. De-aia place. Nici o greșeală, nici o delăsare, nimic întîmplător la el. De-aia nu va mai plăcea”. E aceasta o secvență a implicării lui Eugène Ionesco într-o existență încă „fără vîrstă”? O probă de vitalitate? Predomină însă confesiunea unei vulnerabilități abia reținute, o umoare de supraviețuitor: „Frumoasă activitate totuși pentru un «diminuat». Vreau tot timpul să aduc dovada, mie însumi, altora, soției mele, fiicei mele, că sunt mai departe în viață”. Cu toate că, „din fericire, nimic nu e încă definitiv, absolut definitiv”. Și mai cu seamă plusînd demonstrativ: „Să trăiești cu cea mai mare intensitate posibilă! Cu ardoare, cu febră. Aș spune, hazardînd acest cuvînt: cu «ardență»”. Ultimele scrieri, de factura jurnalului, ale lui Eugène Ionesco, cel care a ajuns la senectute să aibă chipul unui actor comic obosit de tristețe, ne reamintesc o afirmație a lui Gide, potrivit căreia bătrînețea unui creator poate fi ea însăși o operă...

Gheorghe GRIGURCU

*Eugène Ionesco: **Căutarea intermitentă**, traducere din franceză de Barbu Cioculescu, ediția a II-a, revăzută, Ed. Humanitas, 2017, 168 p.

Drumul către casă

„Cum să vorbești despre moarte trăind?” **Dumitru Augustin Doman** o face, prin notații, „minunate reflecții despre moarte”, „luminoase gânduri despre moarte” (pag. 29), dar și prin eseurile și amintirile adunate în acest volum a cărui temă fundamentală este condiția umană. Dramatismul întrebărilor nu exclude ironia („De aceea sunt în gardă și foarte atent/ nu cumva să întâlnesc vreun sfânt,/ vreunul cu aura uitată acasă”), iar trimiterile livrești, mai ales la Cioran („A încerca să filosofezi asupra morții e/ adevărata modalitate de a învăța să mori”), nu vin dintr-o nevoie de legitimare a propriilor cugetări, ci dintr-un preaplin al memoriei mereu în luptă cu imaginile false, cu atitudinile „standard”, cu fatalismul, precum și din încercarea omului/scriitorului modern de a găsi noi simboluri pentru moarte, pornind de la simbolurile deja existente. În definitiv, fiecare dintre noi este „un muribund profesionist”, ros pe dinăuntru de o „neagră și lenevoasă melancolie. Melancolie de moarte lentă” („Norul des de fluturi albi”, pag. 22), fiecare își imaginează moartea în funcție de afectivitatea, cunoștințele, imaginația și creativitatea proprie, dar nu oricine este capabil să se detașeze, fascinat de chipul atât de frumos al femeii care-ți intră la un moment dat pe ușă, ca să te ducă dincolo: „O privesc fascinat și

sunt gata să las totul în urmă, fără regret, fără ură și fără răzbunare, fără tânguire sau suspin. Mă uit în urmă, o văd zâmbind cumva dumnezeiește și sunt gata de drum, numai și numai de dragul acestui chip” (pag. 23).

Numai un poet poate vedea moartea în ipostază de „nor des de fluturi albi” sau de „înger cu aripi albastre”, și pentru spectacolul ei se îmbracă „în întuneric ca-ntr-o cămașă neagră și pleacă uitându-se numai înainte” (pag. 29), întrebându-se „dacă există moarte după moarte, adică dacă există eternitate după momentul fatal”. Metafizica morții implică totuși o ancoră în mundan, de unde ironia blândă: „În amurg, îngerul cel grăsuliu trecea pe drumul de munte cu sufletul meu sub aripă. Îl purta discret, cum poartă un consilier mapa prețioasă a ministrului Metafizicii. Păzitorul meu grăsuliu, cu aripi albăstrii, urca pe costișă cu sufletul meu sub aripă” (pag. 33). Exact această ironie îl împiedică pe filosoful-poet să ajungă la dezgust și teamă, să experimenteze culmile disperării și ideea sinuciderii: „Ce-mi place și ce nu-mi place la moarte. Fără să reflectez prea mult, instinctiv deci, nu-mi place că ea există. În rest, ea este o noțiune de discutat la un pahar, la o halbă...” (pag. 45).

Există o „democrație a morții”? Poate că da, căci, spune Dumitru Augustin Doman, „așa ar trebui să se intituleze toate

cărțile din lume, fie că sunt de poezie sau de proză, fie că au ca temă iubirea, filosofia, fericirea, natura sau chiar moartea... Biblioteca lui Borges – Democrația morții” (pag. 40). În numele acestei democrații, poetul din Pitești comentează versurile lui Rilke („Mare e moartea/ peste măsură/ Suntem ai ei/ cu râsul în gură”): „Da, moarte și hlizeală!” sau „Moartea ca un contrabas borțos. Un contrabas negru și borțos plimbând pe sus o coasă foarte ascuțită... Parcă vezi coasa contrabasului retezând capete de cocostârci: Harșt! și Harșt! și Harșt!”.

De fapt, se gândește poetul, „moartea nu există! E doar un drum lin din lume până-n pământul afânat de la poale de deal împădurit...” (pag. 44). „Drumul spre moarte e ca mersul spre casă”, după o plimbare de-o viață: „Mergi printr-un peisaj de toamnă, cu dealul împădurit în amestec de roșu, galben, maroniu, verde pal, mergi spre moarte cum ai merge spre casă”, adică mergi domol, senin, recunoscător pentru frumusețea prin care ai trecut, nicidecum plângăreț și istovit ca Iov, care se simțea nu privitor/ admirator al morții, ci copilul ei blestemat („Împărăția morții este casa mea, culcușul meu l-am întins în inima întunericului. Am zis mormântului: tu ești tatăl meu; am zis viermilor: voi sunteți mama și surorile mele”).

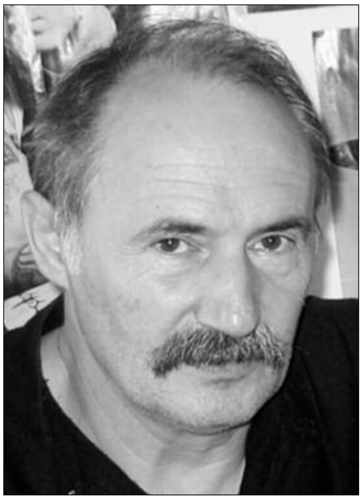
Într-o altă definiție poetică, moartea este „arcul de triumf al nimicului” sau, poate, doar „un proiect dus la bun sfârșit și de ultimul indolent”, deoarece, în realitatea paradisiacă a morții, toată vanitatea, toate neputințele, lenea ori hărnicia, eșecurile și succesele se șterg de parcă n-ar fi fost; căci zice poetul: „Până la urmă, n-are niciun fel de importanță faptul că murim cu toții. Enervant este însă că de această democrație a morții beneficiază abuziv tot felul de proști, de la cei de jos până la miliardarii cei mai de sus” (pag. 110).

În ciuda subiectului de o gravitate indiscutabilă pe care-l tratează, recentul volum al lui Dumitru Augustin Doman rămâne o incursiune fascinantă și încântătoare într-o zonă îndeobște simțită ca tabu: să nu vorbim despre moarte, ca să nu ne audă și să ne găsească prea curând, n-au ostenit să ne transmită strămoșii noștri, toți cei care, cum spune și Adrian Alui Gheorghe în postfață, „au și o înțelegere secretă/ se retrag unul câte unul/ ca să pună ceva la cale/ trebuie să fim un pic vigilenți/ că ne trezim una, două/ că au ocupat toată eternitatea/ și nouă nu ne mai rămâne/ decât să tragem mâța de coadă” (pag. 131).

Valeria Manta TĂICUȚU

***Dumitru Augustin Doman**, „**Moartea de după moarte**”, Ed. Junimea, Iași, 2019

În așteptarea „nebuniei” poetice...

Deşi mai puţin cunoscută, **Maria Ieva** are totuşi, la cei 44 de ani ai săi, o aproximativ bună activitate literară, editând până acum zece cărţi de poezie, o carte de poezie pentru copii şi trei romane. A mai publicat poezie şi în câteva reviste literare şi în 15 antologii colective.

Cartea editată în acest an se numeşte ***Ecoul zborului*** şi a apărut în condiţii grafice onorabile la Editura Absolut, din Bucureşti, păstorită de poetul Alensis De Nobilis, care semnează şi prefața lirică a plachetei.

Maria Ieva își construiește poezia din imagini, tablouri şi gingăşii de budoar, care se străduiesc să ofere contur poetic sentimentului dominant al cărţii – cel de dragoste –, în jurul căruia se dezvoltă imaginaţia poetei.

Versurile dedicate iubirii sunt cu toate la aceeaşi cotă potolită, a tristeţilor uşoare, fără cutremurări şi explozii afective şi imagistice. În acest mod se construiesc întâlniri, clipe de iubire, despărţiri, împăcări, visări, aşteptări, problematizări şi mai ales declaraţii de dragoste, mai mult ori mai puţin camuflate:

Adio nu-ţi voi spune, chiar sufletul de doare,
Mi-ai dăruit în noapte luminile polare,
Tu ai adus în mine un cântec de furtună,
Iubirea mea naivă ţi-am dat-o ca arvună.

Adio nu-ţi voi spune, abia te-am regăsit
Şi vidul ce m-adoarme demult m-a risipit;
În colivii de aur de-ntemniţez trăirea,
Pe foaia cărui mac voi scrie nemurirea?
(***Adio nu-ţi voi spune***)

Maria Ieva practică versul clasic, cu ritm și rimă perfecte și de lungimi diferite. Nu aici ar avea de lucrat poeta, ci la depăşirea unor imagini şi construcţii lingvistice de tip preromantic, prea cuminți din punct de vedere poetic, prea prudente, precum:

Întind o mână, vreau să şterg
Un strop de rouă de pe-o stea; //
Ţi-am dăruit, ştii bine, tot ce-am avut de dat; //
Sufletul l-am pus în carte
Să sfinţească amintirea; //
Drumul către astre nu-i mărginit de drepte; //
Să ardem într-o stea: //
În voalul veşniciei începi să mă-nfăşori;
Dar să mă cauţi în inima-ţi curată; //
Şi îmi revărs veştmântul îngeresc
Să îţi aşez în palme flori de curcubeie. //
Începe să ningă cu flori peste vise etc.

Un vers ca „Doar roua mâinii tale tresare în cuvânt” este oarecum artificial, abstract, iar sintagme de tipul „flori de curcubeie” sunt la îndemână; dar astfel de versuri sunt totuși rare. La fel de rare sunt și cele câteva poeme în vers liber, care nu fac norma versului ei, ci reprezintă doar încercări poetice în acest tip de vers, nestăpânit încă.

Peste toate astea, mai important este faptul că Maria Ieva are o sensibilitate pe fondul căreia se poate construi, însă cu ceva mai multă îndrăzneală, cu mai multă imaginație poetică, așa încât compozițiile ei să îl surprindă, uimească și emoționeze pe cititorul versat. Ea trebuie să exploateze tocmai acest fond afectiv-emoţional şi să ofere expresie... „nebuniei poetice”. Şi s-ar putea ca viitoarea carte a Mariei să făptuiască tocmai aceste lucruri, așadar să intre în orizontul miracolului și să ne uimească. Până atunci, să urmărim poezia de pe coperta a patra a cărții, considerată de autoare reprezentativă pentru creația ei.

Ecoul zborului

Rămân în urmă toate câte-au fost,
Scrisorile sunt nedeschise încă,
Din Marea Taină nu gustăm în post,
Dar coborâm în liniştea adâncă.

Ne-nvăluie o ceață albăstruie,
Să ne privim de dincolo de timp;
În pieptul meu, tu, o icoană vie,
Ai reaprins Lumina din Olimp.

Ecoul se întoarce în ecou
Şi, dezlegaţi de orice jurământ,
Ca fluturii vom trece prin halou,
Să adunăm miresmele din vânt.

Cu pumnii plini de roua de pe stele,
Ne vom întoarce singuri pe pământ,
Iar apele vor învăța să spele
Ecoul zborului ce ni s-a frânt.

Virgil DIACONU

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 67
■ Septembrie 2019
Cafeneaua literară

Ancheta Cafenelei literare

Poezia canonică românească

Într-un mediu cultural liber, discuțiile asupra problemelor pe care le ridică literatura, așadar asupra modului ei specific de a fi, a prezentului și viitorului ei, a valorii sau a crizei prin care trece, a onestității și competenței criticilor literari, a premiilor literare acordate etc., sunt cât se poate de firești.

Prezenta anchetă caută să răspundă la modul în care evaluăm poezia românească și, nu mai puțin, la felul în care a fost ea evaluată de mai mulți critici, într-un număr trecut al *României literare*, care au publicat în paginile revistei o listă a poeților canonici români. În acest sens sunt, de altfel, și întrebările de mai jos.

1. A apărut în *România literară* nr. 16/2019 „O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)", în care se cuprind 100 de poeți canonici ai perioadei deja precizate, conform evaluării făcute de 35 de critici și poeți de azi, chemați de către revista centrală a Uniunii Scriitorilor să își exprime punctul de vedere.

Vi se pare legitim să comentăm această listă canonică, sau comitem o impietate, un „sacrilegiu"?

2. Neîndoielnic, printre cei stabiliți să decidă componența listei canonice a poeziei românești se află și critici/scriitori de certă valoare. Dar sunt toți evaluatorii de aceeași valoare cu aceștia, așa încât judecățile lor să fie cât mai aproape de adevăr?

3. Ce înseamnă pentru dv. „poet canonic"? Credeți că cei 100 de poeți ai listei sunt cu toții poeți canonici?

4. Cuprinde această listă canonică și poeți care nu merită să figureze în ea? Ce alți poeți ar fi meritat titlul de „poet canonic"? Ne puteți oferi câteva exemple de poeți supraevaluați de prezenta listă, dar și de poeți de valoare omiși de ea?

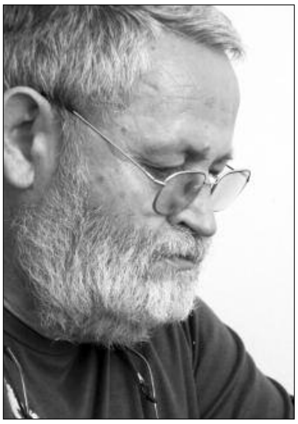
5. Credeți că peste aproximativ 20 de ani, când poeții și criticii generației 2000 vor pune probabil stăpânire, prin aceeași instituție, pe listele canonice ale literaturii române, lista canonică a poeților români întocmită de ei va semăna cu lista întocmită de criticii și poeții prioritar optzeciști de astăzi? Va mai păstra noua listă ceva din lista de acum?

6. Este mai bună această listă canonică decât altele, sau decât alte topuri poetice?

Anchetă realizată de
Virgil DIACONU

Festivalul de poezie Artgothica, Sibiu, 2013

IOAN MOLDOVAN

„Aceasta este, neîndoios, cea mai bună listă. De ce? Pentru că alta nu există!”

1. Nu e nici o impietate, nu e nici un sacrilegiu să comentăm această listă canonică. E un demers firesc într-o lume normală (ca întocmire și ca funcționare). Lista însăși e un produs de însumare și selecție numerică a unor ,,comentarii” pe cont propriu în mintea fiecăruia dintre respondenți, adică – bine spus – niște puncte de vedere. Ca și vederea propriu-zisă, vederea culturală (în acest caz de selecție a ofertei poetice) este divers pătrunzătoare și diferită, în funcție de metabolismul natural, respectiv cultural, al unuia sau altuia.

2. Nu și nici nu puteau/pot fi. Evaluarea în plan literar, în plan artistic, în general, nu are nici o șansă de a beneficia de criterii și sisteme de criterii obiective la modul așa-zis științific. Judecata estetică nu poate emite pretenții de rigoare matematică. E vorba de o proiecție a ființei subiective a insului asupra căreia a lucrat experiența (mai profundă ori mai superficială) culturală, plăsmuind o personalitate inseriabilă care înțelege necesitatea argumentării opțiunilor și judecăților de valoare printr-un sistem foarte complicat de categorii ideale etc.

3. Un poet canonic? Nu am o definiție pusă la punct ori la patru ace. Cei ce doresc pot apela la o întreagă literatură pe această temă. Poet canonic? Poate un poet a cărui operă e socotită valoroasă (măcar pe părți), un poet pe care nu poți să-l dai la o parte, chiar dacă nu ,,guști” poetica sa, un poet cu a cărui poezie poți construi o casă a limbii în care scrie, locuibilă la modul civilizat ori neobișnuit. Zic ,,socotită valoroasă” și întreb ,,De cine?”; și răspund: de cei avizați, adică știutori în domeniu, critici, poeți, cititori serioși etc.

4. Pot, firește, oferi câteva exemple de poeți supraevaluați de prezenta listă, dar și de poeți de valoare omiși de ea, dar nu doresc să fiu și eu încă un selecționer al unei echipe atât de numeroase. Dacă doream, răspundeam și eu la ancheta ,,României literare”.

5. Citesc cumva printre rânduri un sentiment de frustrare, de nemulțumire, de ranchiună? Formularea mă sperie: vor pune stăpânire, prin aceeași instituție (care: Uniunea Scriitorilor, *România literară*?), pe listele canonice (există ele undeva, ținute la secret, și noi nu știm, soro?), pe literatura română (chiar pe toată, de la *Istoria ieroglifică* la cel mai recent debut, oricare va fi el?). Evident, nu știu cum va arăta lista întocmită de douămiiști peste 20 de ani și, drept să spun, nici nu mă interesează. Știu sigur însă că pe listele lor va fi și numele meu. Glumesc oare? Păi dacă nu crezi că ce scrii tu este destinat a fi mult mai durabil decât bronzul, ce rost mai are să înnegrești pagini?! Acum, tastezi, mâine, cine știe cum se va numi actul de a așterne ceva pe ceva...

6. Aceasta este, neîndoios, cea mai bună listă. De ce? Pentru că alta nu există! Deocamdată. Abia după ce va apărea o alta, vom putea apela la una dintre formele comparativului (mai bună, mai puțin bună, tot atât de bună – superioritate, inferioritate, egalitate). Am putea parafraza un vers oarecum celebru: Nu de listă mi-este frică, ci de veșnicia ei.

THEODOR CODREANU

„Sunt destui, între cei preferaţi, care nu-şi au locul într-o asemenea listă”

1. Conform celebrei prescripţii nietzscheene că *Nu există fapte, ci doar interpretări*, evident că legitimitatea comentariului este incontestabilă, cu atât mai mult cu cât, în spaţiul culturii, democraţia e cimentată din vremuri imemoriale. Astfel încât, tocmai fiindcă ne aflăm în faţa unei *liste canonice*, orice comentariu poate fi „salvator”, ajutându-i pe cei 35 de iluştri judecători în ale axiologiei literare măcar să-şi nuanţeze verdictele.

Nu putem decât saluta iniţiativa „României literare” de a participa la omagierea Centenarului Marii Uniri, în numele breslei noastre, oferindu-ne acest veritabil *catalog al corăbiilor* participante la homericul asalt al Troiei literare româneşti de-a lungul unui întreg veac. Trecând în revistă aceste corăbii, nu poţi să nu te gândeşti şi la Corabia încet scufundătoare a lui Matei Vişniec, cele mai multe dintre ele sortite a fi înghiţite de valurile vremii. Paradoxul e că între cele mai vulnerabile sunt cele construite/improvizate în timpul mai din urmă. Probabil fiindcă şi materialele din care sunt construite aduc cu buclucaşele pungi de plastic, invazive şi poluante, ostile mediului moştenit din moşi-strămoşi.

Tonic, totuşi, mi se pare a fi efortul spre „obiectivitate”, exprimat de Gabriel Chifu (deşi putea să refuze intrarea pe lista canonicilor, în favoarea, bunăoară, a lui Teofil Răchiţeanu!): „Adversitatea pe care, eventual, i-o porţi omului, nu trebuie cu niciun chip să se răsfrângă asupra literaturii sale. Aceasta trebuie judecată drept, doar pe baza criteriilor estetice, fără să amesteci sentimentele personale, care, repet, pot fi motivat negative, de desconsiderare şi ruptură. De altfel, nu o dată, în şedinţele săptămânale de redacţie, am pledat în faţa colegilor mei pentru această atitudine”. Şi face trimitere, indirectă, la Florin Iaru, cu intruziunile sale războinice în ceea ce priveşte Uniunea Scriitorilor. E şi acesta un semn de democraţie culturală. Un alt nume controversat pe criterii extraestetice ar fi acela al lui Adrian Păunescu, recunoscut, acum, de confraţi, demn de a intra în listă.

2. Evident că *nu* toţi evaluatorii sunt de această valoare, de vreme ce criteriul apelării la serviciile lor s-a făcut tot pe bază de listă, adică după criteriul narcisismului de grup, nouă rămânându-ne speranţa că opinenţii valoroşi au avut un ascendent numeric asupra amatorilor, deşi „sonoritatea" multor nume nu prea dă speranţă în acest sens. Asta înseamnă că pretenţia de a contura o nouă „tablă de valori acceptate", cum le place unora să decreteze, aduce o „aromă" caducă şi primejdioasă, chiar şi numai dacă te gândeşti la ideea de *listă*. Ideea întocmirii de *liste* în anul Centenarului Marii Uniri devine o gravă contradicţie în termeni, evocând ecouri din vremi revolute. De altfel, deja Marea Unire ne-a găsit mai dezbinaţi ca niciodată, invitând la disoluţia naţiunii împlinite la 1 Decembrie 1918. Perioada proletcultismului a fost aceea a listelor criminale în toate domeniile vieţi publice, inclusiv în spaţiul literaturii. Baza ideologică a fost aceea a marxismului clasic, a internaţionalismului proletar. Cine garantează că noile liste postdecembriste nu sunt contaminate de neomarxismul cultural înfăţişat sub eticheta pompoasă a *corectitudinii politice*?

3. Ei, de aici începe ambiguitatea ideologică a listei. Din genericul anchetei trebuia eliminată sintagma *listă canonică* şi înlocuită cu *poeţi de valoare* sau cu ceva asemănător. Evaluatorii aveau la dispoziţie cel puţin doctrina *canonului literar occidental* elaborată de Harold Bloom, în cartea tradusă şi-n româneşte: *The Western Canon: The Books and School of the Ages*, New York, Harcourt Broce, 1994, vezi traducerea din engleză a Deliei Ungureanu, *Canonul occidental – Cărţile şi şcoala Epocilor*, Grupul Editorial Art, Bucureşti, ediţia a II-a, 2007. Un poet canonic este cel care impune o nouă paradigmă estetică şi ontoestetică, marcând, stilistic, evoluţia unei literaturi naţionale, eventual cu forţă de penetrare şi-n alte culturi. Dacă parcurgem lista propusă de „România literară", vedem că doar puţini intră în exigenţele conceptului de *canon*: Tristan Tzara, G. Bacovia, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Gellu Naum, Nicolae Labiş, Ion Gheorghe, Grigore Vieru (pentru Basarabia), Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Ivănescu, Mircea Cărtărescu. Dintre aceştia, şi mai puţini au intrat în rândurile canonicilor din învăţământul preuniversitar. Ceilalţi pot fi, la rândul lor, ierarhizaţi după valoare, ieşind în evidenţă faptul că le puteau lua locul mulţi alţii, lipsiţi de favorurile publicităţii.

4. Cele mai evidente semne de întrebare, când e vorba de canon, ridică poeţii în viaţă, cei mai supuşi criteriilor subiectivităţii de tip partizan. De altfel, Harold Bloom preconiza că intrarea în canon e validabilă abia după două decenii de la moarte. O asemenea cutumă a fost, evident, ignorată. Sunt destui, între cei preferaţi, care nu-şi au locul într-o asemenea listă, chiar şi dintre poeţii anteriori anului 1989. Dacă însă ignorăm rigorile canonului, recunoscând că e vorba doar de ceea ce consideră fiecare evaluator – *valoare*, atunci puteau să intre, nu neapărat sub blazonul de *canonici*, şi alte nume din ultima sută de ani. Câteva exemple, dintre cei în viaţă: Horia Zilieru, deja amintitul Teofil Răchiţeanu, Horia Bădescu, Emil Nicolae, basarabenii Victor Teleucă, Petru Cărare, Nicolae Dabija, Valeriu Matei, Emilian Galaicu-Păun, Ştefan Baştovoi şi Dumitru Crudu, Ion Tudor Iovian, bucovineanul Ilie T. Zegrea, Virgil Diaconu, Corneliu Ostahie ş.a. Lipsa basarabenilor din listă (exceptându-i pe Grigore Vieru şi pe Arcadie Suceveanu) atestă cât de puţin cunosc criticii şi scriitorii din Ţară viaţa literară din Basarabia şi din Bucovina ucrainizată. Dar asta este o altă discuţie.

5. Probabil, câţiva dintre interbelici vor mai intra în vederea „douămiiştilor", dacă nu vor arunca din corabie tot ce este literatură tradiţională. Sau poate se vor deştepta şi vor păzi eminescianismul culturii naţionale. Numai o resurecţie a geniului naţional ne-ar mai putea salva de domnia absolută a cioranianului *neant valah*. E greu de presupus, în condiţiile prevăzute de acelaşi Cioran, anume că în grădinile Occidentului a sosit vremea stingerii luminilor. Iar dacă îl vom decreta mincinos pe autorul *Schimbării la faţă a României*, ne vom întâlni cu imaginea unui autor răsfăţat în anii postdecembrişti, Neagu Djuvara, care, într-un interviu din decembrie 2010, din revista „Cultura", grăia: „Din păcate, Europa de mâine va aparţine arabilor şi ţiganilor. De aceea considerăm că cea mai gravă crimă făcută împotriva europenilor de baştină şi a culturii europene este deschiderea largă a porţilor Europei hoardelor barbare şi hămesite de foame din Asia şi Africa, hoarde care vor transforma Europa creştină, civilizată şi prosperă de astăzi în Euro-Indo-Arabia de mâine, în care urmaşii noştri vor putea, probabil, supravieţui pentru câteva generaţii în «rezervaţii»... Iar noi, europenii de rând, stăm cu braţele încrucişate şi ne văicărim de toate ticăloşiile care se petrec sub soare, fără a întreprinde nimic. Aşa încât ne merităm soarta, spre ruşinea noastră, a tuturor!" Şi: „Gândiţi-vă că doar pe parcursul unui secol Europa va deveni metisă. Mie îmi este clar că indo-europenii se sinucid încet, dar sigur. Adică nu mai fac copii, nu mai au nici o ambiţie. De zeci de ani. Noi nu suportăm un «atac» al lumii a treia. Dimpotrivă, noi am creat un gol, pe care cei din lumea a treia, extrem de prolifici, vin să-l umple".

N-ar fi rău deloc ca intelighenţia românească actuală să ia în calcul şi această sumbră profeţie „incorectă politic".

6. În orice caz, lista este destul de echilibrată, scârţâiturile subiective survenind după 1970 încoace.

IONEL BOTA

Redactor-şef
Revista europeană de cultură ARTE

„În dicționarele de până la 1918, dar și în interbelic, Alexandru Grama, detractorul lui Eminescu, e pomenit drept «poet canonic»"

1. Canonicii sunt răbdurii unor potrivnicii, şi istoria religiei creştine îi cuprinde ca mari modele de moralitate, cu sacrificiile lor, cu harul

devoţiunilor lor pentru umanitate, şi îi include în seria întemeietorilor, făptuitorilor, binefăcătorilor omului, în general. Nu aş numi sacrilegiu, chiar dacă aşa îmi pare, după nişte ani, acest neinspirat recurs la un pretins concept *leteraricescu*, vorba amicului nostru G. Iova, de neuitat pentru solida sa înţelepciune. Dar socot o incompatibilitate, şi literară, şi temperamentală, să ignorăm evidenţele şi să amestecăm domeniile, temele vieţii şi terminologiile. S-au amestecat ele, ştii foarte bine, limbile lumii la ridicarea turnului Babel, şi s-a ales nici măcar praful de toată aroganţa aceasta a omului celui *vechiu*. Aşa că, dragul meu coleg, lista asta, de-canonizată din startul enumerărilor ei prin multele-i inadvertenţe faţă cu o realitate concretă, o istorie a literaturii, deja desfăşurată şi care nu mai are nevoie de capriciile şi mofturile noastre de autori de clasamente, creatori de podiumuri şi de mituri false, nu are cum să fie un *dat providenţial* (uau, cum n-ar fi, se gândesc nu prea inocenţii lampadofori!), dar nu te îngrijora, interviul merge mai departe.

2. Investigaţia – eu îl respect şi îl admir foarte mult pe Cristian Pătrăşconiu – nu ştiu cât şi-a propus să fie ea laborioasă, dar sigur că nimeni nu şi-a propus să fie nici amatoristă. Or, noi am depăşit vremea, aşa mă încăpăţânez să cred, când ne plăteam unii altora poliţe, ca pe vremea evenimenţialului literar descins din efectele înţelesurilor, pro şi contra, din epigrama macedonskiană. Totuşi, cum am putea explica, eu continuând observaţia din întrebarea ta, absenţa unor Mircea Tomuş, Vasile Popovici, Al. Ruja, Marian Odangiu, Adrian Dinu Rachieru, Magda Ursache, Corin Braga, Christian Crăciun, Dan Grădinaru, Rodica Mureşan, Vianu Mureşan, Graţiela Benga, Ion Vartic, Carmelia Leonte, Ella Jakab?

Scuze, lista mea e mult mai lungă, dar întreb şi eu ca un naiv, când, în fapt, uşor e să răspunzi, cum uşor e să înţelegi de ce, spre exemplu, nu găsim între criticii judecători pe Eugen Simion. Dar mie îmi vine şi mai greu să cred în forţa opiniilor unora (las la o parte, deşi n-ar trebui, legături de rudenie şi alte cumetrii, mult prea evidente ca să-mi atragă doar mie atenţia), prezenţi între *opiniatri*, dar excelând în alte capitole, teme, genuri ale literaturii decât critica literară. Cât priveşte *appendix*-ul interogativ „cine i-a selectat... cine i-a respins...", păi, dragă poete, ai uitat că dincolo de sforţările unor comentatori, ades dubitative în genul azi o opinie, mâine alta, radical schimbată, azi o obedienţă, mâine mai multe, posteritatea începe să ne dea cu tifla? Şi spaima că bizonul uitării zdrobeşte cele mai tari orgolii începe să producă noi mimetisme?

3. Ar trebui să facem o pauză şi să ne oferim reciproc exemplul cel mai la îndemână, acum, de umor involuntar. Din fericire, declicul inspirator nu ne aparţine. Aşadar: în dicţionarele de până la 1918, dar şi în interbelic, Alexandru Grama, detractorul lui Eminescu, e pomenit drept „poet canonic". Buuun! Trecând la partea cea mai serioasă a lucrurilor, să mai spun că nu toţi poeţii amintiţi aici cu volumul debutului (nu ştiu prea bine dacă a fost acesta criteriul axiologic al listei; dacă da, atunci nu e bine) au avut cel mai bun volum de poezie al anului respectiv sau au confirmat ulterior în evoluţiile genului. Dar am mai observat, curios cum sunt, că lectura presei literare, din vremea *Gazetei Literare* încoace, mi-arată că nici una din mizele, foarte justificate în dese rânduri, ale lui Eugen Simion, Şerban Cioculescu, Savin Bratu, Mihail Petroveanu, pe alocuri Laurenţiu Ulici, nu onorează lista acestui interval centenar.

4. Acum: îmblânzind cumva întrebarea ta şi cum observam că regula ar fi „anul şi cârlanul", dacă tot e cam plin anul 1916, eu zic că nu trebuia uitat Octavian Goga. Cum zic că nu avea ce căuta Eugen Jebeleanu, dacă lipseşte Felix Aderca, ori Zaharia Stancu, lipsind V. Militaru, în interbelic fiind mai mult decât interesante chiar debuturile unor Demostene Botez, Radu Boureanu. Dacă e nelipsită în proletcult Nina Cassian, cu ce or fi mai prejos Florenţa Albu, Ion Brad, Veronica Porumbacu, Ion Caraion? Îi găsim pe Florin Mugur şi pe Ion Horea, dar Anghel Dumbrăveanu, Mariana Dumitrescu, Ioanid Romanescu, Horia Zilieru?; Ovidiu Bibiri (Genaru), dar Octavian Doclin, Virgil Diaconu, Nicolae Sîrbu?; Sorin Mărculescu şi Alexandru Miran, dar Dan Damaschin, Virgil Mihaiu, Radu Săplăcan, Gheorghe Azap? Dacă e prezent Viorel Padina, dacă e ciudat-misterios forjată înscrierea, aici, a lui Horea Gârbea, cum să-i uiţi, în post-optzecism, pe Ionuţ Caragea şi Claudiu Komartin? Sunt prezenţi şi destui „lipicioşi", nu doar Marian Drăghici, dar Ana Hompot, Rodica Drăghincescu, Olga Neagu, Ion Chichere?

5. Speranţa mea este să ne prindă măcar bătrâneţea într-o Românie din care să dispară maladia bilanţurilor fără axiologii, să crape, în glazura propriei inutilităţi, maniacii clasamentelor pretins literare, „specializaţi" să gâdile orgoliul, şubrezit de nerăbdări endemice, al celor care au uitat că ne erau cândva, multora, modele, dar acum privesc speriaţi, dincolo de ecranul realităţii, să afle cât de înalt va fi soclul statuii şi ce alură gigantescă va avea chiar ea, statuia. Eventuale bilanţuri (din care, oho, din lista de-acum, destui nu doar că vor lipsi, dar ei vor servi, cu mult prea gonflata lor „operă", momentelor de intermezzo humoristic la reuniunile şi evenimentele genului) vor fi regăsibile în cărţi, cu argumentele autorilor lor privind evoluţii ale literaturii şi personalităţile certe ale acestei dinamici culturale, atât de anevoios vizibile astăzi.

LUCIAN BURERIU

„Persoanele care se afirmă acum, unele prezente şi pe listă, sunt în mare parte nişte diletanţi"

1-6. (...) Cum ne citesc criticii: Domnul Popa a alcătuit dicţionare, folosind materiale pe care nici nu le-a parcurs. O recunoaşte: „... autorul n-a putut parcurge toate cărţile apărute: a apelat de aceea la lecturile de bunăcredinţă ale altora". A lucrat

așa și comisia în discuție, care a propulsat o sută de poeți în nemurire? Sunt cunoscuți, citiți toți autorii listei?

În 1968, Dumitru Micu scria despre volumul meu de debut o cronichetă în *Gazeta literară*. Impresiile domnieisale au fost preluate, din post în post, de Mircea Zaciu, cu ajustări, în DSR (*Dicţionarul Scriitorilor Români*), document refolosit apoi de Marian Popa, tot cu ajustări minime, cruţând esenţialul. Ba chiar şi în alte dicţionare. De unde se vede că uneori e suficient ca unul să citească din contemporanii săi, şi mai mulţi să comenteze. Treabă ca la noi... În lecturarea „autorilor de provincie" mai ales, distinşii domni fac economie de vedere. G. Călinescu n-ar fi făcut aşa ceva, adică să se lase pe „bunăcredinţa" altuia. Oricât de ortodoxă ar fi aceasta. Ar fi fost interesant să se menționeze cum lucrau în deceniul șapte unii critici foiletoniști. Doar nu era să cumpere tot ce apărea... Colecţia *Luceafărul* a *Editurii pentru Literatură* mergea pe bandă rulantă, în marile librării comentatorii răsfoiau pe diagonală cărţuliile, notându-și câte ceva la repezeală și punând cărțile înapoi în raft. Apoi fuga la reviste cu minirecenzii. Un serial cu lecturi frugale avea să fie compactat într-un volum, în 1972. Celebra *Modă poetică* a lui Doinaş, în care erau desfiinţaţi mulţi dintre poeţii de notorietate de azi. Lista lui nu mai e valabilă. (...).

Decăderea societăţii noastre, desfăşurată azi pe planuri largi, se reflectă și în actul poetic ce se vrea artistic, sprijinit de o critică literară pe măsură, încredinţată că la vremuri noi totul trebuie să fie *altfel*.

Lucruri absolut esenţiale sunt lăsate la o parte, în creaţia poetică, azi pare să primeze orgoliul versificatorului. De fapt, o vorbărie goală, cu accente dadaiste sau suprarealiste. Simplul fapt că scrie poezie postmodernistă, de regulă verslibristă, a devenit singurul criteriu al valorii, nu mai contează tradiția imensă a poeziei, exprimarea coerentă, logică și cu un sens bine determinat.

Persoanele care se afirmă acum, unele prezente și pe listă, sunt în mare parte niște diletanţi. Conţinutul, ideatica, mesajul par să fie niște anacronice obligații. Poetul contemporan nu mai are obligații estetice. Poate singura este aceea a ignoranței în privința tehnicii redactării gândirii sale, care ar putea fi chiar artistică... Dar punerea în pagină a devenit parcă o practică dedicată doar celor ce fac fotoculegere, a tehnoredactorilor. Este uluitor cum apar asemenea texte în reviste de specialitate, cum sunt premiate aceste subproducții culturale, de *counterculture*.

Pare-se că nu prea mai interesează o anumită arhitectură a textului, aşa cum are de obicei şi muzica, începutul ca punct de atac, pentru captarea atenției, momentul culminant și apoi tehnica finalurilor, adeseori aducătoare de poantă, de concluzie, care trebuie să fie surprinzătoare, şocantă. E considerată depășită (și nu e depăşit nimic, de fapt) epoca versificației în metru fix, așazisă clasică, toată lumea acceptă verslibrismul, dar fără să cunoască tehnicile speciale ale versului liber, care ar trebui să fie o serie de violente inovații, muzicalitate internă, succesiune de frazări frumos sonorizate, cantabilitate sau stridenţe cu intenţie şi câte altele.

Prozaismul curtează tot mai des versul liber, care păşeşte eliberat de canoanele rimelor inteligente, „rare". Frugalitatea liricii care-și zice în tot felul, de la *post-expresionistă* la *post-modernistă*, se încarcă adesea cu expresii vulgare, autorii crezând că-și exprimă astfel un fel de protest, de cele mai multe ori fără adresă și malnutrit.

Dan C. Mihăilescu: „Există multă maculatură poetică, în care versul liber nu este o formă de expresie legitimă în raport cu ceea ce vrea și simte poetul, ci este un refugiu al neputinței și lipsei de talent a unuia sau altuia care ar vrea să fie poeți, dar nu sunt în stare să scrie poezie."

Virgil Diaconu privește în viitor: „Cum va fi evaluată poezia peste câtiva ani și cum vor arăta, atunci, ierarhiile noastre poetice? Firește că nu peste mult timp, aproximativ 15 ani, generația poetică 2000 va înlocui cu totul sau aproape cu totul generația optzecistă postmodernistă și, dimpreună cu ea, puterea literar-administrativă pe care aceasta o deține, și, înlocuind-o, generația 2000 va avea libertatea să facă exact ierarhiile literare pe care și le dorește și să acorde poeţilor ei premiile mult visate. Așadar, generația 2000 și critica douămiistă vor schimba dictatura poeţilor postmoderniști optzeciști de azi cu dictatura propriilor poeți, după cum critica postmodernistă optzecistă a schimbat, la rândul ei, dictatura poetică șaizecistă cu dictatura propriilor poeți optzeciști. Iată mutația valorilor poetice generaționiste, a criticii de tip generaționist și a ierarhiilor poetice generaționiste! Actorii generaționiști se vor schimba, dar în dealu′-valea poeziei noastre ei vor juca aceeași piesă a ierarhiilor poetice generaționiste, ca și acum. În acest fel, poeții de valoare de mâine vor suporta și ei, ca și poeții de valoare de azi, evaluările și ierarhiile unei mediocre critici generaționiste ajunse la putere, care își va pune pe soclu proprii poeți generaționiști modești și va nega valoarea oricărei alte poezii." *(Actualitatea literară.)*

O asemenea artă e promovată de unii critici literari, care scriu cronici, recenzii și alte texte, mergând până la dicționare. Există comentatori care au adoptat această profesie în absența harului artistic. (...). Așadar, poezia mediocră e promovată, de la catedrele funcţiilor redacţionale, tot de acei critici mediocri, fără experienţa practicii literare. (...).

Nicolae Manolescu observă foarte exact un fenomen interesant al rupturii dintre generaţii: „Tinerii critici au transformat exerciţiul critic într-o bătălie generaţionistă, lăudându-şi congenerii fără măsură şi negându-şi, tot fără măsură, predecesorii. Ceea ce, în loc să stimuleze emergenţa unei noi şi valoroase literaturi, a condus la o confortabilă platitudine de gaşcă. Şi, totodată, la dispariţia acelor repere valorice pe care doar referinţa la operele trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat le-ar fi putut oferi. În al doilea rând, într-un mod tot aşa de inexplicabil, cei mai promiţători tineri critici au abandonat, pur şi simplu, exerciţiul hebdomadar şi mensual, retrăgându-se în linişte academică."

Despre poezia canonică. (...). Lipsesc de pe cele două liste, cea a juriului și cea a autorilor, câtiva bănățeni, Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja, Adrian Dinu Rachieru, Eugen Dorcescu, Octavian Doclin, Crișu Dascălu. Ne întâlnim în secolul viitor. Oricum, inițiativa *României literare*, a domnului Nicolae Manolescu este chiar benefică, prilejuind asemenea dezbateri.

COSTEL STANCU

„Observ cu cîtă grijă să nu supere niște *barzi oficiali* a fost întocmită lista...”

1. Din moment ce această listă a apărut în spațiul literar public, prin intermediul revistei-fanion a *Uniunii Scriitorilor din România*, de ce să nu comentăm? Ar fi un sacrilegiu dacă nu am face acest lucru. Orice astfel de demers trebuie luat în seamă și întors pe toate fețele, deoarece el e menit să trezească din aparenta amorțire sensibila și orgolioasa lume literară autohtonă.

2. Juriul e cît se poate de discutabil în anumite puncte. Regăsim în el, alături de personalități de nerecuzat ale literaturii române contemporane, și cîțiva membri care nu cred că aveau competența să se pronunțe asupra unei chestiuni atît de delicate. Pentru că însăși opera lor scrisă e discutabilă la nivel valoric. Ei puteau fi înlocuiți, fără teama de a greși, cu marii absenți: Gheorghe Grigurcu, Mircea Martin, Ion Simuț, Cornel Ungureanu și alții.

Ar fi interesant de știut cine a alcătuit juriul? Pe ce criterii? De ce au fost omise persoane de tipul celor mai sus menționate? De ce au fost unele *nume* mai avizate decît altele? Există, evident, și posibilitatea ca unii dintre scriitori să nu fi acceptat participarea. Sper, totuși, că au fost invitați. Vorbim despre o listă canonică pe o sută de ani, nu despre un sondaj de opinie făcut pe genunchi. Aș vrea să fiu înțeles corect: eu nu contest juriul, doar sugeram că are, din loc în loc, cîte un membru mai necunoscut, mai neexperimentat. Spre rușinea mea, de unii jurizanți nici nu auzisem. De exemplu, George Neagoe, probabil un critic de viitor. Curios, am căutat pe Google și am aflat că este doctor în filologie cu teza *Asul de pică: Ștefan Aug. Doinaș*, sub îndrumarea profesorului Nicolae Manolescu (2013). Hopa! Sigur, să dăm credit tinerilor, dar nu îl lași pe tușă pe, să zicem, Cornel Ungureanu, o enciclopedie literară a Banatului, și nu numai. E cel puțin... riscant. Am ales la întîmplare acest exemplu, mai sînt și altele similare. În fine, să mergem mai departe...

3. Cred că poet canonic te face timpul, nu confrații care te votează pe o listă. Nu poți fi poet canonic în timpul vieții. Din punctul meu de vedere, cu excepția autorilor morți, nici unul din listă nu ar trebui declarat canonic. E prea timpuriu. Dar sînt unii care chiar dacă, Doamne ferește!, ar muri mîine, nu au nici o șansă la canonizare. Uitîndu-mă cu atenție, observ cu cîtă grijă să nu supere niște *barzi oficiali* a fost întocmită lista... E bine totuși că s-a folosit sintagma *poeți presupus canonici*, mai salvează ceva...

4. Mă voi referi doar la poeții în viață, deși mă miră să îl regăsesc în lista celor dispăruți dintre noi pe... poetul George Călinescu. Toată admirația pentru restul creației sale literare, dar lirica e mediocră. Indiscutabil, cred eu, s-a forțat introducerea unor nume. Din motive clientelare. Un exemplu lamentabil este Horia Gârbea. Face parte din juriu, este și ultimul ales. Așa, să prindă și el măcar trenul de pe urmă. De cînd este, dragi confrați scriitori, H. G. un mare poet român? Ce a scris? *Rață cu portocale*? Mă cutremur cînd văd roadele servilismului unora! Nici omniprezentul Gabriel Chifu nu putea lipsi, nu-i așa? Și acestea nu sunt singurele exemple de poeți supraevaluați. În opinia mea, ar mai fi: Ion Pop, Gheorghe Grigurcu (critici literari redutabili, poeți modești), Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămînd (un redutabil traducător, de altfel), etc.

În schimb, este trecut cu vederea un poet de bătătoare la ochi vocație: Mircea Bîrsilă. Culmea, membru al juriului! Nu s-a găsit nimeni să îi sesizeze cărțile? Alți poeți omiși? Îmi vin acum în minte, pe lîngă nedreptățitul Mircea Bârsilă, trei nume: Gheorghe Azap, Ion Chichere și Aurel Dumitrașcu. Sigur mai meritau și alții.

În 1988, Laurențiu Ulici publica o carte, *Nobel contra Nobel*, în care prezenta, cronologic, „nobelizații”, cărora le opunea alți scriitori ai vremii care, credea el, ar fi meritat această distincție, dar nu au obținut-o. Și începe cu anul 1901: cîștigător Sully Prudhomme (Franța), posibil cîștigător... Lev Tolstoi (Rusia). Mă întreb: îl mai citește acum cineva pe francez? Răspunsul, în acest caz, nu e vînare de vînt. Așa se poate întîmpla și cu unii autori cuprinși în lista comentată. Poate fi întocmită, oricînd, o listă paralelă pe baza preferințelor altui juriu. Mă dezgustă exemplul cu Iaru, căci despre el cred că e vorba. Se simte *România literară*, inițiatoarea listei, vinovată că ar fi părtinitoare? Dacă nu, de ce folosește exemplul poetului susmenționat, încercînd parcă să se justifice? Iată un fragment din textul cu pricina: „*Văzând rezultatele, am descoperit prezent, între cei nominalizați, numele unui poet care, în ultimii ani, a atacat continuu, vehement și incorect atât USR, cât și redacția revistei noastre, în bloc, dar și individual. L-am descoperit între cei o sută și m-am bucurat*”. Să fim serioși!

5. Bună întrebare. Cred că lista despre care vorbești este deja aproape întocmită. Glumeam. Sau nu? Eu am încredere totală în tinerii scriitori, sper să fie cît mai obiectivi cu putință, cît mai corecți cu ei înșiși, cu valoarea literară. Neîndoielnic, lista va cuprinde mulți poeți ai generației care jurizează, dar va moșteni și nume din actuala listă. Vor introduce noutăți, e normal. Fiecare generație cu simpatiile ei. Cu codul ei valoric. Asta înseamnă că literatura se află într-o continuă transformare. Nu s-a osificat.

6. Nu e nici mai bună, nici mai rea. Și cu atît mai puțin utilă cuiva. Ea provoacă, înfurie, miră, sictirește, dărîmă orgolii, îi înfumurează pe unii. Faptul că ești conținut în ea nu te face mai poet decît ai fost pînă acum. Așa cum, dacă ai fost omis, nu pierzi nimic din ipotetica valoare. Timpul își face lista lui, secretă nouă, muritorilor...

MARIUS IANUȘ

„O altă chestiune care deranjează (…) e prezența a prea mulți avangardiști”

1-6. Vă răspund „în vrac” la toate întrebările, ca să nu pierd prea multă vreme cu această nouă încercare de măsluire a ierarhiei literare în centrul căreia se află Gabriel Chifu.

A început cu un top direcționat arbitrar în suplimentul cultural al revistei *22*. (Acolo și-a făcut mâna, ca să zicem așa.) A continuat cu premiile USR. Apoi cu premiile Eminescu.

Acum vine cu această listă în care de fapt se autopropune, însoțit de doi-trei amici (purulența avansează!), alături de numele mari ale poeziei române.

Omul vrea să rămână cu orice preț în literatura română.

Va rămâne. Am modificat un vers vechi în antologia mea „Integrala Ianuș. Poezia” și i-am făcut loc acolo: „ca să moară nulitatea G. Chifu încet...”

Am fost cam dur cu el și îmi cer iertare. Ar fi trebuit să spun „mediocritatea”. Ar fi trebuit și să nu-i amintesc, atât de brutal, că el personal, dar și matrapazlâcurile lui au un final. Îmi cer sincer iertare, pentru că e un păcat pe care el îl plătește deja, în ochii tuturor cunoscătorilor, prin ridicolul situației în care se pune.

Dar cred sincer că, din păcate pentru el, dacă Dumnezeu va mai ține lumea asta putredă de păcatele noastre, Gabriel Chifu va rămâne în literatura română doar în acest vers. (În care rog să fie pus cuvântul „mediocritatea” în loc de „nulitatea”.)

O altă chestiune care deranjează în topul lui (dar și în ierarhia acceptată, în așa-zisul „canon”), o chestiune mai serioasă, de data aceasta, e prezența a prea mulți avangardiști. Aceștia ne-au fost băgați pe gât din rațiuni mondialiste. Dar ar fi cazul să ne întrebăm ce au scris atât de important pentru literatura română Tzara sau Fundoianu sau dacă demersul lor a fost într-adevăr semnificativ pentru literatura de azi...

DUMITRU CRUDU

„Îngrijorător e faptul că nu am descoperit în listă nici un poet douămiist și post-douămiist, și e inexplicabil asta, odată ce unii dintre ei au primit premii ale Uniunii Scriitorilor din România, bunăoară...”

1. De ce ar fi un sacrilegiu? Oare nu a fost gândită pentru a trezi discuții?

2. Printre evaluatori, nu am găsit critici literari sau poeți din generațiile douămiistă și post-douămiistă, și m-am întrebat: oare de ce lipsesc? Oare pe nimeni să nu intereseze care sunt în opinia acestor scriitori poeții canonici ai secolului XX?

3. Poet canonic e acel poet care, și azi, își păstrează actualitatea estetică, dar, categoric, nu toți poeții din această listă și-au păstrat-o. Oare ce caută în această listă Mihai Beniuc sau Alexandru Miran? Care ar fi valoarea neobișnuită a poetului proletcultist Mihai Beniuc, în raport cu un poet ca Marius Ianuș, de exemplu?

4. Mihai Beniuc e un exemplu concludent de poet care nu avea ce căuta în această listă. În mod cert, în literatura română sunt alți poeți cu mult mai buni ca acesta, din toate punctele de vedere. Îngrijorător e faptul că nu am descoperit în listă nici un poet douămiist și post-douămiist, și e inexplicabil asta, odată ce unii dintre ei au primit premii ale Uniunii Scriitorilor din România, bunăoară, iar despre cărțile lor s-a scris (de bine) în revistele Uniunii Scriitorilor. Să se fi terminat poeții canonici odată cu promoția nouăzeci? Parcă nu-mi vine să cred. Și încă o nedumerire: unde sunt poeții Liviu Damian, Leonard Tuchilatu, Eugen Cioclea sau Petru Cârdu?

5. Cu siguranță că din această listă ar dispărea Mihai Beniuc, Nina Cassian sau Alexandru Miran, dar și mulți poeți șaizeciști, și în locul lor ar apărea poeții debutați după căderea comunismului.

6. Această listă canonică e la fel ca altele.

ŞERBAN FOARŢĂ

„Faptul că eu însumi sunt inclus în amintita listă…”

Stimate domnule Virgil Diaconu, faptul că eu însumi sunt inclus în amintita listă (ceea ce mă bucură, fireşte) îmi interzice, pe cât bănui, orice comentariu. Astfel încât (vă rog să mă scuzaţi!) nu mă mai... canonesc să fabric un răspuns la întrebarea Dvs.

Vă mulţumesc pentru atenţia acordată...

DENISA POPESCU

„Aceasta este o listă corectă, cei care se regăsesc aici sunt valoroși”

1. Comentariul, ca formulă de dialog, este binevenit. Lămurește, explică, deschide perspective. Nu am crezut niciodată că un comentariu poate fi socotit o impietate. Cu atât mai mult cu cât în discuție sunt teme care privesc marea comunitate națională.

2. Din capul locului, spun că mă bucur că există EVALUATORI, și nu un EVALUATOR. Adică o singură unitate de măsură. Acesta este un câștig. Pe de altă parte, faptul că, la masa de evaluare, au fost invitate personalități care este posibil să nu corespundă profilului nu neapărat ideal, dar așteptat, în cazul cuiva cu o asemenea responsabilitate, faptul în sine trimite la imaginea unei societăți literare după chipul și asemănarea României nu de azi, nu de ieri, ci dintotdeauna. Suntem, prin urmare, nevoiți să folosim, pe rând, mai multe perechi de ochelari, până când vom ajunge să vedem cum trebuie.

3. Pentru mine, este CANONIC poetul care ridică frecvența de vibrație a unei limbi. Viziunea lui poetică, felul în care cuprinde, în cele mai frumoase cuvinte ale lui, cele care îi desenează conturul literar, această viziune, capacitatea de a ieși, la un moment dat, din nișa în care zămislește și se zămislește, toate acestea sunt esențiale, atunci când mă refer la poetul canonic. El este al Poeziei, negreșit, dar e bine să devină și al lumii căreia îi vorbește limba, pentru că numai așa o poate schimba. Sigur că nu toți nominalizații răspund, în aceeași măsură, criteriului meu. Dar tocmai de aceea există dialogul, există comentariul, există ancheta de față.

4. Nu vă pot oferi asemenea nume, nu pentru că ele nu ar exista, nici din alte considerente care țin, să spunem, de relații și oportunități personale. Convingerea mea e foarte simplă: dacă poetul, artistul, în general, ajunge să fie cunoscut și recunoscut, nu contează prin ce mecanisme sau jocuri de culise, înseamnă că el este „porumbelul”, „scânteia”, „chipul de lumină” al poporului/comunității care l-a suit pe podium și nu-l mai dă jos. Se merită unii pe alții. Când îți apare în față un lan de porumb, știi că e un lan de porumb. Când îți apare unul de lavandă, știi că e de lavandă. Lavanda nu poate crește împreună cu porumbul. Asta nu înseamnă că un lan e mai prețios decât altul. Înseamnă doar, în relație cu întrebarea dvs., că în lista canonicilor eu am identificat și porumb, și lavandă. Dacă românii le vor laolaltă acum, atunci așa să fie. Eu prefer să mă bucur de ele pe rând.

5. Cu certitudine, în lista viitorului vor rămâne nume care figurează în actuala listă. Vor fi șterse altele, vor fi introduse nume noi. Face parte din procesul schimbării mișcarea aceasta, care seamănă pe undeva cu un dans popular românesc. Când nu mai ai suflu, când nu te mai țin picioarele să rămâi în horă, dacă nu ieși tu la vreme, te trimite hora pe bancă, să privești. În altă ordine de idei, lumea viitorului este atât de imprevizibilă, încât mă tem că nici nu va mai opera cu liste de tipul acesta. Mai mult, că nu va mai opera cu noțiunea de listă. Poate că nu va mai avea ierarhii, așa cum le înțelegem noi acum. Sau poate că nu va mai comunica prin limbaj, așa cum îl știm noi acum. Eu, personal, nu cred în liste. Cred în bucuria, în duioșia, în uimirea năucă pe care mi le provoacă cei cu care rezonez.

6. Aceasta este o listă corectă, cei care se regăsesc aici sunt valoroși. Nu este, prin urmare, nici mai bună, nici mai rea decât alte liste. Este expresia tipului de poet/poezie care ne răsfrânge, ne oglindește. Nu suntem numai ceea ce mâncăm, ceea ce făptuim cotidian, ceea ce provocăm istoricește, suntem și poeții la care ne raportăm, suntem și poezia pe care o citim și pe care alegem să o scriem. De aceea spun că lista este una care trece examenul. Să nu uităm, însă, că viitorul se năpustește asupra noastră. Revin și spun: este o listă corectă, dar o listă deschisă.

OLIMPIU NUȘFELEAN

„Întreprinderea este girată de criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu, iar acest lucru îi conferă firesc și legitimitate, prestanță, cu toate disfuncțiile ce ar putea fi identificate”

Revista *România literară* a avut o idee foarte bună să inițieze alcătuirea unor liste canonice privind literatura română, pentru o perioadă cuprinzătoare, un secol, incluzând literatura interbelică și postbelică, evident și... postmodernismul. Spun „liste canonice” deoarece e vorba de mai multe, nu doar „lista” privitoare la poezie, de fapt la poeți. A fost una dedicată prozei, în care prozatorii sunt oarecum dezavantajați, fiindcă se merge pe (număr de) opere și nu mai ies 100 de prozatori. Piatra de încercare a listei va fi la critică, fiind noi curioși să vedem cum se evaluează criticii ei între ei!...

Interesant este că lista poeților stârnește mai multe reacții, fie și nescrise, decât lista prozatorilor. Vor fi poeții mai „umorali”, mai nevricoși, mai buni evaluatori ai propriilor euri, mai încrezători în ceea ce scriu?... Mai dinamici? Mai mulți? Desigur, mulți și buni. Nu încape îndoială.

Trebuie să ne întrebăm dacă avem sau nu dreptul să comentăm o asemenea listă/ inițiativă. Cred că una dintre

reușitele inițiativei este că stârnește reacții în universul vieții noastre literare, primenește atmosfera, mai mișcă lucrurile într-un spațiu unde ai impresia că lucrurile merg aproape ca la sat, adică mai încet. Dacă ar fi să vorbim de sacrilegii, atunci ar trebui să admitem că o asemenea listă subminează/ afectează canonul literar promovat de școală, care este mult mai redus ca număr de autori și, prin repetiția din fiecare an școlar, e intrat mai mult în sacralitate... Reacționează cum reacționează poeții neajunși pe listă, dar nu cred că asemenea liste ar trebui să ajungă sub ochii elevilor, ei care, în fața bacalaureatului, reduc și mai mult lista de 16 sau 17 scriitori canonici vehiculați de programa școlară!... Deci e foarte bine să comentăm o asemenea listă, poate – nu știu cum – să contribuim la ameliorarea ei, iar ancheta revistei *Cafeneaua literară* se poate constitui într-o inițiativă binevenită în spațiul dezbaterii literare. Să vedem acum dacă listele obținute se vor contopi în una singură, care să includă cele mai mari personalități ale literaturii perioadei vizate, dar și cum o asemenea listă ar putea să îmbogățească lista canonică – cât de canonică? – a literaturii române în general.

Îmi închipui că e greu să faci o listă a criticilor „decidenți", care răspund chemărilor celor care au inițiat ancheta. Nu putem cunoaște toate motivele pentru care unii critici nu răspund invitației de a formula liste personale. Îmi închipui cum ar fi ca 100 de critici literari să aleagă 100 de scriitori sau de opere dintr-o perioadă anume. Ar fi frumos, nu? Au fost invitați câțiva poeți să-și dea cu părerea. Foarte bine, sunt buni cunoscători ai fenomenului poetic, scriu despre cărți de poezie. De ce n-au fost invitați să participe la anchetă și alții, mai mulți, într-o întreprindere atât de importantă și de cuprinzătoare? Aș fi vrut, eu, cititorul de anchete, să-i știu în eșafodul critic și pe **Eugen Simion, Cornel Ungureanu, Gheorghe Grigurcu, Mircea Martin, Ion Simuț, pe Ion Bogdan Lefter, Marius Chivu** și nu mai știu pe care. Numesc câțiva critici aproape la întâmplare, fără nici o intenție maculantă. Mă întreb totuși de ce au fost solicitați **George Ardeleanu, Ștefan Vlăduțescu**, personalități culturale remarcabile, dar nu știu cât de implicate în fenomenul poetic actual. Mă așteptam la (mai mulți) reprezentanți – critici și poeți – ai literaturii de peste Prut. Ar fi fost un semn de mai bună integrare a acestei literaturi în „literatura mare/ mamă". Întreprinderea este girată de criticul și istoricul literar **Nicolae Manolescu**, iar acest lucru îi conferă firesc și legitimitate, prestanță, cu toate disfuncțiile ce ar putea fi identificate.

În privința listei ca atare, ar fi multe de spus. E evident că sunt și poeți foarte buni care n-au încăput în „document" și care sunt oarecum împinși/ lăsați într-o masă indecisă. Am putea face o listă care să se numească „La porțile listei canonice" și care să cuprindă și ea vreo sută de nume bune. Glumesc, desigur, dar nu tratez aspectul cu lipsă de seriozitate. E o problemă cu numele meritorii care reușesc în literatură fără loc în listele canonice. Ca la examenele de admitere. Chiar Dl. Nicolae Manolescu e conștient de faptul că lista nu e perfectă, dar că, pe ansamblu, lucrurile ar fi reglate: „Cu unele excepții, rămase din fericire izolate, criticii, istoricii literari și poeții consultați au judecat corect." La această listă se adaugă, iată, cele ale revistelor *Steaua* și *Vatra*, care au avut și ele opțiunile lor privind recentul veac literar. Și vor mai fi altele, poate, raportate la exemplele consumate.

Dacă Postoptzeciștii ajunși la puterea literară vor schimba totul, peste vreo 20 de ani? Nu cred. Ar putea face o acțiune de răzbunare? Întâi trebuie să se răzbune și să se războiască între ei. Apoi vom/ vor vedea ce vor face. Rupturi totale de canonul profund – care include și scriitori din listele de azi – nu se pot face. „Domeniul literar" nu-i un teren intravilan din București, în posesia căruia intri pe căi dubioase ca să construiești pe el un Mall!

LIVIU MĂȚĂOANU

„În mare, această listă cuprinde cam toate topurile făcute până acum"

1. Consider că această listă este echipa națională a României, dar în literatura universală. Ca orice echipă, în afară de acești 100 de titulari, trebuie să fie cel puțin vreo câteva zeci de poeți gata să preia îndatoririle celor din arenă. Tot oficial desemnați și ei. Prin urmare, orice opinie, dacă este argumentată și este animată de intenții bune, ar trebui să fie binevenită. A fi jucător de rezervă în echipa națională, în orice domeniu, nu cred că este o ipostază jignitoare sau defavorabilă pentru nimeni.

2. Lista acestor 100 de poeți este o sumă de păreri, nu părerea unei persoane, prin urmare, nu cred că este strecurată o mare eroare în alcătuirea ei. Au fost, se pare, 35 de personalități care au făcut selecția. Mai degrabă cred că este o problemă de proporții, adică cei 100 pot fi prea puțini pentru o literatură europeană, școlită la rădăcinile ei culte, la intrarea în modernitatea istorică (în primele decenii ale secolului 19), la cele mai bune școli apusene. Cu atât mai mult, cu cât încă nu este bine evaluată generația '80, foarte numeroasă și extrem de bine instruită, poate cea mai solidă generație a literaturii române, hai să zicem după cea pașoptistă.

3. După cum spune și expresia, acela care impune, produce, uzează inteligent sau demonstrează (existența) un(ui) canon literar, prin extensie, acea literatură de autor sau de grup (dacă în grup se caută diferențe stilistice și de caracteristici), care trasează o line pe un spațiu vid până atunci, ori aceea care face vizibilă o linie până la ea ignorată. Din punctul meu de vedere, un poet care explorează o viziune poetică deja creată de un alt autor, dar pe care își desenează propria amprentă, este un poet

canonic. Chiar dacă se poate spune că „urmează, în mare, canonul X”.

Canoanele religioase, de pildă, au evoluat foarte mult, ca număr și impuneri, de la primele concilii și până astăzi, în timp, dar și în funcție de epocă, creând mereu un dinamism al schimbării, e adevărat, mai mult în sensul permisivității. Însă acelea literare sunt, totuși, repede depistate, nu (numai!) atât de criticii literari, cât mai ales de teoreticieni, mult mai atenți la construcții, la naturi, decât criticii propriu-ziși. Văd că lipsește din această listă a evaluatorilor cel puțin un teoretician de la Universitatea din București. Și, tot de acolo, un expert în literatură surrealistă, dovedit prin apropierea de Gellu Naum. Probabil și alții. Însă lista nu cred că s-ar fi modificat foarte mult.

Nu știu dacă toți poeții prezenți în opțiunile selectorilor sunt și canonici. Probabil că aceia care i-au propus au făcut-o din acest motiv, nu? Conflictul în acest punct cred că ar putea să apară în momentul în care se trage linia aceea subțire între un canon nou, să zicem, și unul care dezvoltă o arie care nu a rodit suficient, cum este cazul lui Gellu Naum, dar la el am văzut că atenția a fost mărită și corectă, cum era de așteptat. Nu cum s-a întâmplat în cazul lui Iustin Panța, care văd că lipsește. Și care cred că este unul dintre marii nedreptățiți.

4. Poeții au ceva sacru în ei, chiar dacă vorbim de o sacralitate postmodernă. Este mai corect să ne gândim dacă în afara acestor o sută de autori meritau și alții să figureze pe aceeași bucată de hârtie, să apară cu propria operă între primii. Însă aceasta este problema pe care o generează întotdeauna topurile limitate. De număr, de viziunea unui autor (mai ales acei autori care scot antologii sensibile și cu titlu universalist, făcând singuri selecția, de genul „cele mai frumoase poezii...”, de dragoste, religioase etc., fără să fi studiat suficient aceste componente, caracteristici propuse, fără să fie recunoscuți drept experți în domeniul propunerii). Iar cei care au trimis opțiunile lor sunt sigur că vor vedea mici lipsuri pe care nu le-au prevăzut, după ce vor citi această anchetă a *Cafenelei*.

Lipsesc câțiva. În primul rând nu știu dacă George Coșbuc a fost bine cântărit. Se poate spune că nu a trăit decât cinci luni din anul 1918, poate și că în ultimii ani de viață, măcinat de dorul pentru pierderea fiului drag, singurul avut, în 1915, nu a mai scris ceva reprezentativ, însă, vrem sau nu vrem, a trăit în perioada propusă, a făcut parte din ea. Și nu este vorba de naștere, când încă nu știm când va începe acea perioadă de creație, ci despre ultima parte a vieții (a trăit doar 52 de ani, adică era în plină putere creatoare, nu la o vârstă a senectuții, care, oricum, nici ea nu este culpabilă). Opinia mea este că ar fi trebuit introdus în clasamentul elitei acest tril al poeziei noastre! După cum se afirmă în RL (nr. 16/2019), unii autori au fost acceptați chiar dacă au debutat înainte de 1918 (sunt 10 autori, unul și unul, desigur, între 1908-1916), pare îndreptățit să fi fost acceptați și autori care au trăit până în 1918 inclusiv, dar au creat în deceniile anterioare. Tot acolo se recunoaște că au mai fost mici excepții de includere a autorilor. Ne place să credem că și Coșbuc intră aici.

La fel cum mă așteptam să apară și premianții poeți ai Societății Scriitorilor, din perioada interbelică. Acești poeți au trecut deja prin filtrele atente ale criticii, au fost cântăriți cum se cuvine, atunci. Faptul că s-au schimbat gusturile, între timp, nu justifică suficient neîncrederea față de instrumentele de evaluare ale epocii. Avem exemplul canoanelor religioase, care, aproximativ 1700 de ani, s-au schimbat fără să altereze semnificativ canoanele de început, ci mai degrabă viziunea asupra regulilor s-a modificat, nu regulile însele. Iar de mai bine de 1000 de ani, câți sfinți au fost uitați, sau, altfel spus, câți au fost adăugați fără ca cei dinainte să fie șterși din calendar?

Iustin Panța mi se pare că este marele perdant al acestui top. Firea lui liniștită, calmul gesturilor sale nu au făcut să încapă între cei mai buni. Și el a fost un foarte bun poet. Fie și numai dacă ne gândim, structural și ca modalitate de concepție, la un preambul al unei cărți a sale, în care explică, teatral și ludic, cum și-a construit o carte din două manuscrise diferite, pentru două cărți diferite, care, aproape finalizate fiind, au încăput pe mâinile fiului său, un copil, care le-a scăpat pe jos, iar autorul ia acest eveniment în serios, și ordinea în care a adunat poemele a fost și ordinea în care au apărut în volum. Poate părea copilărească această explicație, însă apelul la hazard (demonstrat de Jacques Monod), la destin (teoria predestinației e suficientă, dar ea nu e ortodoxă, adică foarte cunoscută), la sprijinul aproapelui (nu oricare, ci chiar fiul său, sânge din sângele său, imaginea sa pe pământ), pentru a crea miracolul intervenției divine salvatoare, miracol contemporan, și de aceea greu de recunoscut de semeni, poate constitui un canon. Iar Iustin Panța era un poet foarte bine informat în ceea ce privește suportul pentru textele sale. În fiecare carte a sa întâlnim același principiu.

Apoi **Robert Șerban**, un poet de primă mână, care a demonstrat deseori că este un fin creator al versului, un poet care face ca versul să fie insidios, să se strecoare neobservat în povestea cititorului, și acest lucru nu de curând, el debutând cu un titlu, în ’94, *Firește că exagerez*, cel puțin la fel de bun ca unul al lui **Florin Iaru**, care a făcut furori prin anii ’90, *Înnebunesc și-mi pare rău*! Despre Robert Șerban, spre deosebire de Iustin Panța, s-a scris suficient cât să fie demonstrat locul său între cei 100.

Ar fi trebuit să fie prezenți și **Simona Popescu**, reprezentanta unei școli foarte puternice de poezie, cea de la Brașov, **Octavian Soviany** și măcar un membru al generației ultime consacrate, un Cosmin Perța (debut: 2002; a scris aproximativ 13 volume de poezie, proză, eseu, la care se adaugă traduceri, antologii), un **Radu Vancu** sau un **Claudiu Komartin**.

Iar pentru anii ’90, poate că merita atenție și un **Ovidiu Nimigean**. Dar „nu-i garantează nimeni nimic”, după cum știe foarte bine.

Se pare că ultimii 25 de ani nu au fost bine reprezentați, de aceea perioada nu este just fixată pentru o sută de ani, ci este reprezentativă pentru aproximativ 75, poate 80. Dacă sunt evaluați și scriitori din ultimele două decenii, și ei nu sunt prezenți, și dacă vom considera perioada de un secol corect evaluată, rezultă, în mod firesc, un fapt foarte grav: în literatura română nu s-a mai născut

niciun poet reprezentativ, canonic, de 20-25 de ani. Și este cam greu de crezut acest lucru! Poate fi o justificare apelul făcut în revista citată, prin care ni se spune că selecția a fost coborâtă până în 1908, acest lucru fiind o compensație la cronologia propusă, dar atunci apar două probleme: în primul rând se schimbă perioada, coborând cu două decenii, iar în al doilea rând, piere ideea de radiere, de difuzare, de întrepătrundere a culturii acestui secol de literatură cu perioadele care îl preced și îl succed. Era de așteptat să fie prelungită oarecum, prin încrederea acordată, să arate că dacă s-a coborât, trebuie și să se urce, pentru că, de fapt, este aceeași problemă pusă în fața celor 35 de personalități care au evaluat. Granița subțire, care nu ține cont de cadrul strict, matematic. Din aceste motive nu trebuiau să se piardă 22 ani de creație, din acea sută (mai mult de 20%), anul la care s-au oprit debuturile fiind 1996. Să afirmăm clar: faptul că s-a coborât până la 1908, pentru început, și până la 1996, pentru final, nu este o eroare, ci o corectitudine care are o justificare, însă noi pledăm fie pentru o cronologie strictă, pe ani, fie pentru un concept, acela de emanație.

5. Cred că peste 20 de ani lista nu va fi semnificativ diferită. Și sper că nu se vor răzbuna. Îi cred suficient de inteligenți să spună, dacă va fi nevoie, că „pentru o sută de ani de literatură am găsit 200 de poeți canonici” (deși nu va fi un centenar peste 20 de ani, dar pot pune în discuție această listă oricând) și să spargă acest canon egalitarist, dacă vor considera că numărul este prea mic. La fel cum voi crede că sunt capabili să pună doar 50, dacă vor găsi că nu au fost 100 de canonici.

6. În mare, această listă cuprinde cam toate topurile făcute până acum. Ea poate fi doar extinsă, semnificativ, nu redusă prea mult sau înlocuită.

LUCIAN MĂNĂILESCU

„Printre «canonici» sunt şi poeţi (…) care au cochetat cu poezia, fără să revendice excelenţa statutului lor liric”

1. „Lista”, ca aproape orice „listă”, are evidente neajunsuri. Care este, ne întrebăm, legătura intrinsecă dintre Războiul Marii Uniri şi poezia românească?! Ce justifică, aşadar, acest punct de reper, această trunchiere temporală a poeziei autohtone, într-o înşiruire festivă sau mai curând festivistă? Patria noastră „cea mai unită” a fost, de la „Mioriţa”, de la „Psaltirea pre versuri tocmită” a lui Dosoftei şi de la Eminescu, Limba Română. Să credem că precursorii Unirii nu au ce căuta alături de „unioniştii” de ieri şi de azi, că nu încap în calendarul ocazional al evenimentului?

Se impune şi o a doua întrebare: dacă tot s-a întocmit „canonicul” document, ce relevanţă are cifra 100 (de poeţi)? Poate că meritau să fie „canonizaţi” 153 sau 94, după criterii valorice clare.

2. Evident că nu, şi voi aduce un singur argument: doi dintre poeţii valoroşi participanţi la ancheta „României literare” (Adrian Alui Gheorghe şi Gellu Dorian) nu s-au... autocanonizat. Alţii...

3. „Poet canonic” nu înseamnă... absolut nimic! Chiar dacă ni se explică: „Atragem atenţia asupra caracterului presupus canonic al poeţilor. De aceea, pe listă apar relativ puţine nume (incredibil de puţine - **n.n.**) de poeţi tineri, care pot fi (sau sunt) promiţători, dar nu canonici”. Aşadar, sunt „necanonici” Robert Şerban, Silvia Goteanschi, Alexandar Stoicovici, regretatul Adrian Diniş, Raluca Neagu Leontina etc. Un tânăr *necanonic*, Mihai Gane (25 de ani), ca să scape de încorsetarea în vârstă, a emigrat în Spania, unde a început să scrie în limba lui Cervantes. A publicat, până acum, două volume de poezie (primul tipărit în 17 ediţii), vânzând 60.000 de exemplare, iar în anul 2017 a fost nominalizat la *Premiul Naţional de Poezie din Spania* şi a fost la un pas de a-l primi.

Printre „canonici” sunt şi poeţi - poeţi, dar şi critici literari (începând cu George Călinescu), conducători de reviste sau grupări literare, filozofi, diplomaţi sau publicişti, care au *cochetat* cu poezia, fără să revendice excelenţa statutului lor liric.

4. Nu ştiu cine nu merită să fie canonizat, în schimb câteva inadvertenţe sunt notabile: Octavian Goga nu se află între primele nume din listă (Ion Minulescu, Aron Cotruş, Ion Vinea, Tristan Tzara, Ion Pillat, Adrian Maniu), chiar dacă „poetul pătimirii noastre”, aflat la Paris în momentul intrării României în război, îmbracă, alături de fratele său Eugen, haina de soldat şi participă la luptele din Dobrogea, ulterior fiind mobilizat de generalul Prezan la biroul de propagandă al armatei. De ce e Goga „necanonic” Dumnezeu ştie!...

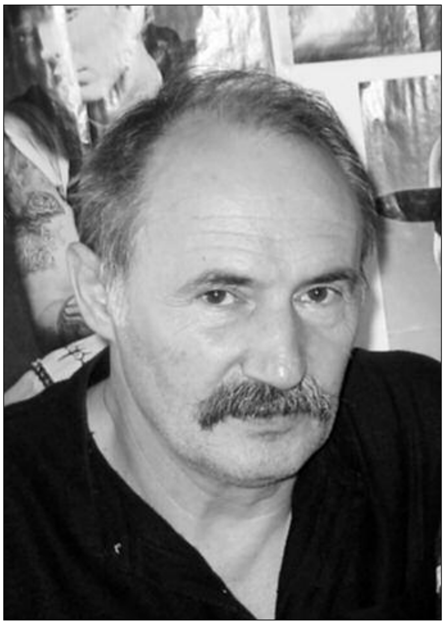
Este omis şi Costache Ioanid, unul dintre cei mai cunoscuţi poeţi creştini, nu doar în România.

„Necanonici” sunt, apoi: Romulus Vulpescu, Virgil Carianopol, Florenţa Albu, Octavian Soviany, Modest Morariu, Lucian Vasiliu, Gheorghe Pituţ, „suedezul” Ion Milos, Gheorghe Istrate, George Vulturescu, Leo Butnaru, Spiridon Popescu, Virgil Diaconu, Denisa Comănescu, Rodian Drăgoi, Dan Verona, Ion Tudor Iovian etc., oricare dintre aceştia putând să „înlocuiască” cel puţin trei sferturi din suta de poeţi din listă.

5./6. Sper să nu mai existe, niciodată, liste „canonice” sau „ne...”, clasamente şi „arbitraje” mai mult sau mai puţin... sportive, şi să rămână doar poeţii (adevăraţi) şi poezia (autentică).

Virgil DIACONU

Lista canonică oficială a poeziei românești *sau* Recunoașteri valorice, nostalgii partinice, plagiat, pornolirică, născociri...

„Atragem atenția asupra caracterului *presupus canonic* al poeților.” (s.m.)

Nicolae Manolescu

„Am considerat că Premiile Uniunii Scriitorilor sunt cele mai importante, de vreo cinci ani nu mai cred asta (se împart doar indulgențe, sunt autori ajunși la o vârstă care sunt răsplătiți pentru serviciile aduse Uniunii Scriitorilor, având funcții în fruntea unei filiale a Uniunii Scriitorilor sau a unei reviste literare, organizatori de tot felul de manifestări pe bani publici, cărora li se premiază cartea să poată să primească indemnizația de merit, de exemplu; sau sunt schimburi de obligații colegiale ale autorilor cu cei din jurii, prin care se premiază reciproc, în timp; cărțile rămân în plan secund, autorul contează; la fel se întâmplă la acordarea premiilor naționale de poezie pentru Opera Omnia, sau la «marile premii» ale festivalurilor organizate de filiale ale Uniunii Scriitorilor și revistele ei literare”.

Liviu Ioan Stoiciu

35 de scriitori (critici, istorici literari și poeți) au răspuns la ancheta *României literare*, nr. 16/2019, cu privire la poezia canonică românească. Rezultatul acesteia – „O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)” – a fost publicat în paginile revistei. Lista este însoțită de o scurtă notă lămuritoare a lui Nicolae Manolescu, cel care a inițiat lista canonică a Uniunii și totodată unul dintre cei care au participat la elaborarea ei.

Prezenta listă canonică a poeziei românești este produsă de un grup de scriitori care, fiind aleși chiar de către conducerea Uniunii, o reprezintă pe aceasta, deci lista în cauză este una oficială. De altfel, la elaborarea listei canonice au contribuit scriitori care fac parte atât din redacția revistei centrale a Uniunii, *România literară*, cât și din conducerea Uniunii.

O altă listă canonică a poeziei, apărută tot în acest an, este aceea postată de Liga Literară din România pe contul de Facebook al revistei *Poesis internațional*. Liga Literară este formată în cea mai mare parte a ei din „grupul de reformă” al scriitorilor douămiiști, în frunte cu Claudiu Komartin, iar ea a fost legalizată la Tribunal în acest an. Așadar, două instituții literare, două liste canonice.

În articolul *Poezia la Centenar,* din *Dilema veche*, nr. 791, 18-24 aprilie 2019, criticul Marius Chivu întărește faptul că lista canonică douămiistă este „o admirabilă listă cu 100 de cărți de poezie (individuale, dar și volume colective), împărțite pe decenii, care au marcat poezia românească în ultimul secol.”

Având în vedere faptul că cele două instituții literare au viziuni diferite asupra literaturii, este firesc ca fiecare dintre ele să aibă criticii ei, topurile ei literare, premiile ei, ierarhiile ei și, firește, listele ei canonice.

(1). Ce înțelegem prin canon literar, canon poetic, poet canonic?

Înainte de a căuta poeții sau cărțile de poezie canonice, autorii celor două liste canonice ar fi trebuit să ne împărtășească ce anume înțeleg ei prin „canon literar”, „canon poetic”, „poet canonic”, „operă literară canonică”, pentru ca în acest fel să evităm eventualele confuzii ce se pot ivi atât pentru cei care elaborează listele canonice, cât și pentru cei care citesc aceste liste.

Canonul literar este o noțiune complexă, iar pe ea se poate întemeia o întreagă teorie estetică a literaturii. În literatură, noțiunea de *canon literar* are trei sensuri: 1). sensul de *artă poetică* sau *concept estetic creator* de opere literare estetice, de valoare, autentice sau canonice; 2). sensul de *listă de scriitori* sau *listă de opere literare estetice, de valoare pe termen lung* sau *canonice*; 3). sensul de *criteriu de evaluare*, deci de *concept* sau *canon critic evaluator*, prin care stabilim care dintre operele literare (din mulțimea de opere estetice și pseudoestetice) sunt *opere estetice* sau *canonice*, și care sunt *opere pseudoestetice* sau

pseudocanonice. În temeiul acestei evaluări putem să întocmim *lista* operelor literare estetice, canonice sau fundamentale ale literaturii.

(1). Prin *canon literar* înţeleg în primul rând conceptul sau arta literară estetică prin care sunt create operele literare, ca opere literare *estetice*, *canonice* sau *de valoare*. Canonul literar este, aşadar, un canon *creator* de opere literare estetice sau canonice. Canonul literar creator există numai sub forma *canoanelor literare de gen*, deci a *canonului creator de poezie*, a *canonului creator de proză*, a *canonului creator de operă dramatică*, a *canonului creator de comedie* etc. Canonul literar creator este, aşadar, un *canon creator de gen*, de opere literare de gen: de poezii, proze, drame, comedii etc., care au cu toate calitatea de a fi estetice, de valoare sau canonice. Canonul literar creator de gen este astfel un canon *estetic*.

Fiecare gen literar (poezia, proza, drama, comedia etc.) este creat de un canon de gen, de un concept sau de o artă literară estetică de gen specifică, diferită de celelalte canoane sau arte literare estetice creatoare de genuri literare.

Canoanele literare creatoare de gen se constituie dintr-un *set unitar de principii* sau *norme literare estetice de gen*, care sunt principiile/normele de valoare ale acelui gen şi care sunt în general diferite de principiile sau normele literare estetice ale celorlalte genuri.

De pildă, canonul estetic creator de *poezie* se constituie dintr-un set unitar de *principii/norme poetice estetice creatoare*, dintre care enumăr următoarele:

(1) *norma tensiunii existenţiale, lirice şi poetice a conţinutului de viaţă prezent în operă,* (2) *norma caracterului surprinzător-imprevizibil şi totodată verosimil al ideilor,* (3, 4) *norma unităţii ideatice şi a unităţii stilistice a discursului,* (5) *norma coerenţei sau inteligibilităţii discursului poetic,* (6) *norma nonprozaismului,* (7) *norma originalităţii,* (8) *norma caracterului simbolic-metaforic al discursului*, (9) *norma poeticităţii expresiei* şi (10) *norma poeticităţii formei* (versul de tip clasic, cu ritm şi rimă perfecte, sau versul liber).

În temeiul acestor zece principii/norme poetice estetice sau canonice, putem aprecia că

poezia estetică sau autentică este o *viziune poetică asupra vieţii (realităţii, lumii, existenţei, propriei fiinţe), aşadar o viziune insolit-verosimilă şi tensionată existenţial, liric şi poetic, unitară ideatic şi stilistic, originală, surprinzătoare, coerentă (inteligibilă), nonprozaică, nu de puţine ori simbolic-metaforică şi eficientă poetic în expresia şi în forma sa.*

Aşadar, poezia, ca poezie *estetică*, *de valoare* sau *canonică*, este opera literară creată de poetul autentic prin aplicarea (instinctivă) în limbaj a canonului poetic estetic, mai precis a principiilor (normelor) poetice estetice care configurează canonul poetic estetic, şi ca atare această poezie va manifesta tocmai aceste principii (norme) poetice estetice creatoare, însă sub forma *trăsăturilor* sau a *caracteristicilor poetice estetice*, pentru că principiile (normele) poetice estetice care au creat poezia estetică se transmit operelor poetice create sub forma trăsăturilor poetice estetice; trăsături pe care aceste opere poetice le manifestă în receptarea lor de către lector.

Canoanele literare estetice de gen sunt supuse mişcărilor estetice ale timpului, deci ele exprimă spiritul timpului (epocii) în care au fost create, şi de aceea canoanele de gen se concretizează sub una sau alta dintre aceste patru mari *forme canonice temporale de gen* sau *de epocă literară (culturală)*, şi anume: canonul de gen *clasic*, canonul de gen *premodern*, canonul de gen *modern*, canonul de gen *neomodern*. O parte dintre criticii optzecişti au postulat apariţia, începând cu anul 1986, a unui nou canon temporal – canonul de gen *postmodernist*, deşi acest din urmă canon temporal nu şi-a dovedit încă esteticitatea; operele de valoare numite azi postmoderne sunt, de fapt, opere de valoare neomoderne.

Cele patru canoane temporale ale unui gen literar sau altuia nu sunt în afara esteticii genului în cauză, deci a frumosului literar de gen, ci sunt *formele stilistice de epocă* ale acelui canon estetic de gen. Altfel spus, formele stilistice de epocă ale fiecărui canon de gen funcţionează ca nişte canoane temporale ale acelui gen.

Toate cele patru canoane literare stilistice de epocă ale unui gen literar sau altuia au aceeaşi legitimitate canonică sau estetică pentru genul lor, de vreme ce ele sunt formele stilistice ale fiecărui canon estetic de gen în parte. De aceea, noile canoane literare stilistice de epocă ale unui gen literar nu lichidează vechile canoane literare stilistice de epocă ale acelui gen. Drept dovadă, operele poetice estetice (canonice) clasice (antice), precum *Epopeea lui Ghilgameş* şi cele şase cărţi poetico-didactice ale Bibliei, cel puţin, create în temeiul canonului poetic clasic, stau, ca de la egal la egal, lângă operele poetice canonice neomoderne, create în temeiul canonului poetic estetic neomodern, ele demonstrându-şi şi astăzi viabilitatea estetică. Ba, aceste opere canonice clasice fac de râs multe dintre operele poetice postmoderniste contemporane precare estetic.

(2). *Lista literară canonică* este lista (catalogul) care cuprinde numele scriitorilor canonici sau al operelor literare canonice, deci al scriitorilor sau operelor literare de certă valoare ale unei naţiuni sau ale tuturor naţiunilor civilizate. Lista canonică poate fi, aşadar, naţională sau transnaţională, deci internaţională. Ea mai poate fi a *unui* gen literar sau *altuia*, deci o listă de gen. Lista literară canonică mai poartă numele de *canon de scriitori*, *canon de opere literare* sau *canon,* iar ea este elaborată de unul sau mai mulţi scriitori, de regulă critici literari.

Lista canonică de opere literare îşi subordonează, fireşte, listele canonice de opere literare *de gen*, şi în acest fel discutăm despre lista canonică a poeziei, lista canonică a prozei, a dramei, a comediei etc. Lista canonică a unui gen literar sau altuia cuprinde operele de gen estetice sau de certă valoare ale acelui gen, fie că avem în vedere operele de gen ale unei naţiuni sau ale tuturor naţiunilor.

Prima regulă a unui canon de scriitori sau de opere literare este aceea a *obiectivității* sau *corectitudinii* sale, adică a capacității listei de a cuprinde numai scriitori sau opere literare canonice, deci de certă valoare, și de a le cuprinde *pe toate*, iar nu selectiv, doar pe unele. În realitate însă, canonul național de scriitori sau de opere literare are aceste două neajunsuri sau vicii canonice: pe de o parte, el este *incomplet*, pentru că cei care elaborează canonul nu au știință de tot potențialul canonic, iar pe de altă parte, canonul este *aglomerat* de scriitori sau de opere fals canonice, pseudocanonice, pentru că fabricanții canonului includ în el *și* opere literare de acest fel. Aceste vicii canonice se întâlnesc de pildă la canonul nostru poetic oficial.

Din aceste motive, canonul național de opere literare trebuie verificat sau *revizuit* periodic, adică el trebuie ca, pe de o parte, să asimileze operele canonice omise sau apărute între timp, iar pe de altă parte, să elimine din cuprinsul său operele pseudocanonice, instalate în canon în mod ilegitim, fraudulos. Revizuirea canonului literar este, așadar, reevaluarea corectă, deci estetică, atât a ansamblului literar național, cât și a operelor pe care canonul deja le conține.

Dar chiar și revizuirea canonului poate fi una de factură literară sau estetică, deci efectuată în temeiul principiilor literare estetice ale fiecărui gen literar în parte, sau poate fi una neliterară, atunci când ea este făcută în temeiul unor principii fals estetice (întotdeauna neprecizate). Revizuirea canonului mai poate fi efectuată și în temeiul unor principii/criterii cu totul exterioare principiilor estetice. Așa a fost revizuită literatura română din punct de vedere politic de către Partidul Comunist prin anii 1945-1958/1960, când listele literare canonice au fost înlocuite de listele negre cu cărțile interzise de cenzura comunistă. Revizuirea estetică a fost, așadar, înlocuită cu revizuirea politică și a căzut în revizionism.

(3). De regulă, critica literară afirmă că ea evaluează operele literare conform gustului estetic. Dar conform acestui gust, aceleași opere literare le apar unor critici ca fiind opere de valoare sau estetice, iar altor critici, ca fiind opere minore sau pseudoestetice, ceea ce înseamnă că gustul estetic este de fiecare dată altul... Oricum, gustul facilitează evaluări literare contradictorii, de fapt un hazard al evaluării, critica își pierde obiectivitatea și profesionalismul, iar noi nu știm cu certitudine care dintre evaluările criticii literare sunt adevărate și care sunt false. Nesiguranța, ambiguitatea creată de gustul „estetic” evaluator ne determină să căutăm un alt principiu de evaluare al operelor literare.

Cred că a evalua, deci a stabili corect fie calitatea estetică (canonică), fie calitatea pseudoestetică (pseudocanonică) a unor opere literare de gen, înseamnă a evalua trăsăturile literare exprese ale acelor opere. De exemplu, a evalua un set de poezii înseamnă a evalua trăsăturile pe care aceste poezii le manifestă în receptare, deci a constata dacă aceste trăsături sunt sau nu sunt trăsături poetice estetice, asemenea trăsăturilor poetice *estetice* ale poeziei estetice/canonice, în general, care este creată în temeiul celor zece norme sau principii estetice/canonice enumerate puțin mai sus. Și firește că în cazul în care eu descopăr în poeziile evaluate de mine trăsăturile poetice *estetice* ale poeziei estetice, sunt îndreptățit să afirm că poeziile evaluate sunt *poezii de valoare, estetice sau canonice*; iar atunci când trăsăturile manifestate de poeziile evaluate infirmă trăsăturile poetice *estetice* ale poeziei estetice, pot afirma că poeziile evaluate sunt *poezii minore, pseudoestetice sau pseudocanonice*.

Trăsăturile poetice *estetice* ale poeziei estetice reprezintă astfel *criteriul* în temeiul căruia evaluez corect poezia, orice fel de poezie. Dacă ținem cont de faptul că trăsăturile poetice estetice sunt, de fapt, forma manifestată în poezia estetică a normelor sau principiilor poetice estetice care *creează* poezia estetică, pot spune că *evaluarea* poeziei, a oricărei poezii, se petrece în temeiul normelor/principiilor poetice estetice care *creează* poezia estetică; sau că evaluarea poeziei se petrece în temeiul canonului poetic estetic creator configurat chiar de aceste norme poetice estetice creatoare.

Așadar, normele (principiile) poetice *creatoare* ale canonului poetic estetic *creator* de poezie estetică funcționează *și* ca norme/principii poetice estetice *evaluatoare*, după cum canonul poetic estetic *creator* de poezie compus din aceste norme poetice, funcționează *și* ca un canon poetic estetic *evaluator* de poezie, de fapt, ca singurul canon poetic estetic evaluator de poezie.

Fluctuantul și nesigurul gust estetic evaluator este astfel înlocuit de trăsăturile poetice estetice evaluatoare sau de canonul poetic estetic evaluator pe care aceste trăsături poetice estetice îl configurează. Criteriul evaluării poeziei este, așadar, canonul poetic estetic evaluator sau trăsăturile lui.

Valoarea unei poezii, esteticitatea sau canonicitatea ei nu se judecă și stabilește, așadar, printr-un canon poetic generaționist-„curentist” (neoclasic, simbolist, realist, futurist, dadaist, suprarealist-absurd, ermetic, lettrist, șaizecist, optzecist, nouăzecist, douămiist, postmodernist...) sau printr-un așa-zis canon poetic „național” – românesc, francez, german, englez etc. –, ci în temeiul canonului poetic estetic evaluator-creator sau al normelor (trăsăturilor) poetice estetice care constituie acest canon poetic estetic.

Evaluând operele literare de gen în temeiul principiilor/trăsăturilor poetice estetice de gen, eu pot să întocmesc, din operele literare de gen pe care le găsesc ca fiind estetice sau canonice, *lista canonică a genului în cauză,* deci lista canonică a poeziei, a prozei, a operei dramatice, a comediei etc.

Numele de *poet canonic* i se atribuie, desigur, poetului care creează *poezii canonice*, așadar *poezii estetice* sau *de valoare pe termen lung*, adică poezii *viabile estetic* în orice spațiu literar național; poezii care sunt create în temeiul principiilor poetice estetice ale poeziei, cele zece, despre care am vorbit mai sus.

Uneori, calitatea estetică, valoarea pe termen lung sau viabilitatea estetică a poeziei este socotită de anumiți

critici insuficientă pentru acordarea titlului de „poezie canonică” sau de „poet canonic”, și atunci i se cer operei poetice sau poetului alte virtuți, cum ar fi aceea a vizibilității lor pe scena literară.

Astfel, se afirmă că ești un poet canonic doar atunci când ești un poet vizibil, cunoscut, când ai succes. Şi dacă nu ești vizibil literar, dacă nu ești bine cunoscut, dacă nu ai succes, dacă nu ești popular, atunci nu ești un poet canonic... În această logică evaluatoare a canonicității unui poet, poetul proletcultist Mihai Beniuc și poetul Adrian Păunescu, trâmbița Partidului Comunist, ambii autori cât se poate de vizibili, de populari ai generațiilor lor, ar trebui să fie poeți de mare clasă, deci canonici, tot așa cum cei mai vizibili poeți de astăzi, L.I. Stoiciu, Ion Mureșan sau Mircea Cărtărescu, ar trebui să fie și cei mai importanți poeți, deci poeți canonici. Cu toate astea, ei nu sunt decât poeți de talie medie sau nici atât, iar faptul că au fost foarte atenți la vizibilitatea lor, la imaginea lor, la popularitatea lor, faptul că ei au umplut scena literară sau vitrina revistelor, fabricându-și astfel „succesul”, nu a sporit nicidecum calitatea poeziei lor până la nivelul canonicității.

Pe de altă parte, există scriitori care, deși rămân aproape invizibili literar în timpul vieții, pot fi scriitori canonici. De exemplu, faptul că Aloysius Bertrand, Rimbaud sau Kafka nu au fost scriitori vizibili literar în epoca lor nu i-a împiedicat să fie, chiar în acel moment al vieții, scriitori performanți, deci scriitori canonici. În acordarea canonicității, criteriul vizibilității literare sau al popularității este un criteriu fals. Sau unul cu totul insuficient.

(2). Juriul sau comisia canonică ce a elaborat lista canonică oficială a poeziei românești

Canonicitatea poeților listați de USR a fost stabilită de către 35 de scriitori, în majoritatea lor critici literari. Ei sunt George Ardeleanu, Adrian Alui Gheorghe, Mircea Bârsilă, Iulian Boldea, Ion Buzași, Dumitru Chioaru, Livius Ciocârlie, Al. Cistelecan, Gabriel Coșoveanu, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Victor Cubleșan, Vasile Dan, Mircea A. Diaconu, Gabriel Dimisianu, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Gabriela Gheorghișor, Ioan Holban, Adrian Lesenciuc, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș, Andrei Moldovan, Viorel Mureșan, George Neagoe, Eugen Negrici, Nicolae Oprea, Irina Petraș, Ion Pop, Vasile Spiridon, Alex Ștefănescu, Ioan Radu Văcărescu, Ștefan Vlăduțescu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir.

Calitatea oricărei liste canonice depinde, vai!, de calitatea juriului care evaluează poeții și le stabilește canonicitatea. De aceea, presupun că la „negocierea” pentru „poeții canonici”, puținii evaluatori profesioniști ai prezentului juriu au ținut cont *și* de opiniile evaluatorilor modești, așa încât „lista canonică” a trebuit să admită, alături de poeții canonici sau de valoare, și poeți marginali sau pseudocanonici...

Pe de altă parte, nu cred că acest juriu democratic de 35 de scriitori-evaluatori, atât de diferiți prin competența lor, poate obține rezultate mai bune decât 10 critici competenți și responsabili; sau decât un singur critic competent, care cunoaște toată poezia românească, este responsabil față de literatura română și nu cedează niciunei presiuni sau manipulări.

Totodată, observ că din juriul Uniunii lipsesc critici importanți – Gheorghe Grigurcu, Adrian Dinu Rachieru, Paul Aretzu, Mircea Martin, Aureliu Goci, Mihai Iovănel, Constantin Călin... Există posibilitatea ca aceștia să fi îmbunătățit calitatea listei canonice.

(3). Câțiva poeți pseudocanonici din lista Uniunii Scriitorilor

Să urmărim câteva fragmente din poezia pe care o scriau sau ce declarau câțiva dintre poeții decretați „canonici” de către Uniunea Scriitorilor în lista fabricată de ea, ca să ne dăm astfel seama de calitatea listei.

A.E. Baconsky (născut Anatol Eftimievici Baconsky)

Baconsky, un răsfățat al epocii dejiste și ceaușiste, observa foarte bine pe vremuri antagonismul dintre clasele sociale și totodată recunoștea lejer în versurile sale care clasă socială era socotită de dogma comunistă „elementul dușmănos”:

„Trece-o noapte şi mai trece-o zi,
Se ascute lupta dintre clase,
Iar chiaburii se arată-a fi
Elemente tot mai duşmănoase.”

Cu versuri de acest fel, dar și cu multe altele aproape la fel de penibile, cum să nu facă Uniunea Scriitorilor din Baconsky un poet canonic?

Nina Cassian (născută Renée Annie Cassian)

„Aparţin Comunismului cu tot ce am mai bun,
cu cele mai tinere idei ale mele,
cu dragostea mea cea mai întemeiată,
cu actele mele cele mai fecunde.” (*Cântec*)

Fecunditatea partinică a Ninei ne-a determinat să facem astăzi din ea un poet canonic.

Mihai Beniuc găsea pentru poeziile sale cele mai potrivite titluri – *Cântec pentru tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej*, *Spre comuniste culmi*, *Stema ţării*... În această din urmă poezie, scrisă în anul 1953, poetul ne declară că munca proletară este izvorul vieţii:

„O sondă de petrol vesteşte cum că
Izvorul vieţii noastre e în muncă.”

O suavă poezie, numită *Spre comuniste culmi*, îi este publicată lui Beniuc și în antologia *Eroul*, dedicată lui Ceaușescu, în anul 1989, cu câteva luni înainte de Revoluțiune:

„De ani înflăcărați ne este ghid
Conducătorul nostru de partid

Spre mândre comuniste culmi de aur
Scoțând al țării din străfund tezaur,
Și sufletul și-adâncuri minerale,
Popor român, să fie ale tale (...)"

Versuri parțial incoerente, după cum se vede, dar ce contează pentru un poet proletcultist decretat canonic?

Adrian Păunescu

Adrian Păunescu, toboșarul vremurilor noi, care umplea stadioanele de steaguri și poeme patriotarde, manipulând mii de tineri sub drapelul României și efigia lui Ceaușescu, publica în revista sa, *Flacăra,* poeme kilometrice dedicate conducătorului iubit. Iată o strofă din poezia *Vă mulțumesc*:

„Vă văd apoteotic, ca pe un Voievod,
Ce ştie să aplece urechea spre Ion Roată,
Şi se-adresează ţării în cel mai simplu mod
Ca-n '72, ţin minte: «Acum ori niciodată!»"

Acest sinistru poet, cântărețul fără egal al „Epocii de aur", este numit astăzi „poet canonic". Munca sa nu a fost, așadar, în zadar.

Dar să urmărim și câteva pilduitoare declarații, extrase din presa literară a vremurilor roşii, în care poeţii de serviciu își fac publice proiectele lor literare.

Maria Banuş (fata lui Max Banush de la banca Marmorosch Blank)

„Actualmente urmăresc activitatea unor mari întreprinderi industriale din Capitală pentru a cunoaşte cât mai adânc problemele ce se nasc, pe măsura dezvoltării conştiinţei oamenilor". Şi mai departe: „Am de gând să scriu o piesă de teatru în care să se reflecte aspectele acestui proces". „Tot în 1952 voi scrie o carte în versuri pentru copii despre «Expoziţia permanentă I.V. Stalin»" (*Contemporanul*, 11 ianuarie 1952).

Eugen Jebeleanu:

„Voi lucra în 1957 la un poem închinat Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, cu prilejul celei de-a 40-a aniversări. Un altul, care este inspirat din cele văzute în Japonia şi care poartă provizoriu titlul *Hiroshima*, va apărea, cred, chiar la începutul anului" (*Gazeta literară*, 3 ianuarie 1957).

După cum se vede, scriitorul îşi accepta cu mândrie misia de *propagandist*, de răspândac al politicii totalitare, el ştiind foarte bine care trebuie să fie *sursa de inspiraţie „optimă"*, *conţinutul* (*problematica*) şi *mesajul* operei sale.

Ana Blandiana

În vremurile în care muzica uşoară şi folclorul atingeau cotele maxime ale dăruirii partinice cu cântece ca „Hai, Leano, la vot", „Drag îmi e bădiţa cu tractorul" sau „Macarale râd în soare argintii", poezia *cultă* a poetei Ana Blandiana, revoluționara de astăzi, poeta premiată și răs-premiată după Revoluțiune de USR, cânta pichamărul:

„Ca nişte sentimente zguduitoare
Vibratoarele intră-n beton
Împodobind cu emoţia vibraţiilor
Trupul lor mare şi monoton.
Vibraţii pentru munţi, pentru frumuseţea femeii,
Pentru şantierele din Oneşti şi de la Galaţi,
Pentru Cosmos şi pentru tunelul de aducţiune,
Vibraţi, băieţi, vibraţi!"

Cam aşa vibra poetic-sexual, în *Vibratoare pe Argeş*, poeta Ana Blandiana, care după lecţia cu vibratorul și cu alte instrumente poetice muncitoresc-revoluționare, a fost răsplătită de „socialismul multilateral dezvoltat" cu editarea a nu mai puţin de 30 de cărţi, de la debutul din 1959 şi până în anul 1989, cel al Revoluţiei. O carte pe an, pentru poeta care pune în vers politica şi emoţia de partid..., în vremurile când poeţii de vârsta ei aşteptau 4-6 ani la editurile socialiste ca să publice o plachetă de poezie. Astăzi, Ana Blandiana are parte de alte favoruri: premii importante și un loc de onoare în lista canonică a Uniunii.

Mihai Beniuc, Ana Blandiana, A.E. Baconsky, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Maria Banuş, Adrian Păunescu îți lasă impresia că alcătuiesc o parte din sumarul unui volum omagial anual dedicat lui Ceaușescu și „vremurilor de împliniri mărețe", deși Blandiana s-a ferit de cărțile omagiale.

Lista canonică a Uniunii, care canonizează poeți, deci *toată* opera poetică a acestora, ne face să înțelegem că și poeții care cântau „socialismul multilateral dezvoltat" pot fi poeți canonici... Dacă ar mai fi fost listați și Nicolae Dragoş, Dan Deşliu, Victor Tulbure, George Lesnea, ori Veronica Porumbacu & comp., „canonul proletcultist" ar fi fost aproape complet, observă Valeria Manta Tăicuțu în răspunsul ei la ancheta *Poezia canonică românească* (*Cafeneaua literară*, nr. 8/2019). Poezia canonului oficial a pierdut, așadar, poeți importanți... Şi tot la capitolul pierderi îi putem aminti pe Ion Brad, Nicolae Tăutu, Dan Rotaru, Vadim Tudor și atâția alți cântăreți ai vremurilor noi.

Tristan Tzara

Unul dintre poeții decretați canonici de către juriul Uniunii Scriitorilor, dar și al Ligii douămiiste, este Tristan Tzara, cunoscutul poet dadaist, pe numele său real Samuel Rosenstock. Iată spre exemplu un fragment din extinsul poem dramatic dada *Prima aventură celestă a domnului Antipyrine* (1916), semnat de Tristan Tzara:

„Uşă zăvorâtă fără înfrăţire suntem amare fel
freamătă a da înapoi scolopendru din turnul Eiffel
stomac imens cugetă şi gândeşte chibzuieşte
mecanism fără durere 178958555 ieho fibi aha
Doamne Doamne de-a lungul canalului
Febra puerperală dantele şi SO2H4 (...)
Soca Bgad' Affahou
tăcerile mlaştinilor petrolifere (...)."

Versuri de acest tip contrazic, neagă aproape tot ceea ce ştiam despre *poezie* până la momentul *dada*.

Tzara a înnoit atât de mult poezia, încât ea a devenit de nerecunoscut. De altfel, Tzara şi dadaismul şi-au propus să facă o cu totul altă „poezie" decât cea existentă.

Poezia scrisă de Tzara ilustrează arta insolitării obscure, care foloseşte aici *colajul lingvistic*, în care se amestecă secvenţe lingvistice şi informaţii din domenii diverse, cifre şi formule chimice, cuvinte inventate care nu au niciun sens, cuvinte din alte limbi. Rezultatul este, după cum se vede, o „poezie" lipsită de logică, incoerentă, neinteligibilă şi haotică referenţial, un ghiveci lingvistic. Majoritatea acestor versuri nu au sens, sintaxa „poeziei"-colaj este puternic alterată, iar ansamblul pe care versurile îl compun este incoerent, absurd. Aceasta este o poezie schizoidă, de fapt o *antipoezie*.

Este această poezie întâmplătoare în creaţia poetului? Este ea un accident literar? Nicidecum! „Ne trebuie opere puternice, drepte, precise şi pentru totdeauna *neînţelese* (s.n.)", opinează Tzara, mândria poeziei noastre canonice, în *Manifest DADA 1918*. Iar în interviul cu Roger Vitrac, în anul 1923, Tzara declară următoarele:

„Trebuie să spun că, atunci când am început să scriu, era mai degrabă pentru a acţiona *împotriva literaturii şi artei*. (...). Mai cred că există un mijloc foarte subtil de a *distruge*, chiar prin scris, gustul pentru literatură. Şi anume combătând-o cu propriile-i mijloace şi în chiar formulele ei."

Tzara ne spune astfel că el nu scrie decât „pentru a acţiona *împotriva literaturii şi artei*", deci pentru a *distruge* literatura, și că această distrugere a literaturii/poeziei se face prin combaterea ei „cu propriile-i mijloace şi în chiar formulele ei". Scopul său este, așadar, să scrie *antipoezie*. Tocmai de aceea, prezenţa „poetului" Tzara în actuala listă (care se vrea) canonică a Uniunii Scriitorilor și în cea a Ligii douămiiste este greu de explicat, dacă socotim întreaga sa creaţie poetică dada. Poezia canonică este totuși altceva decât „Uşă zăvorâtă fără înfrăţire suntem amare fel/ freamătă a da înapoi scolopendru din turnul Eiffel/ stomac imens cugetă şi gândeşte chibzuieşte/ mecanism fără durere 178958555 ieho fibi aha/ Doamne Doamne de-a lungul canalului/ Febra puerperală dantele şi SO2H4"...

Ilarie Voronca

În temeiul aceleiași „arte poetice" a insolitării obscure, care se folosește de tehnica amalgamării lingvistice, este creat și textul numit *Hidrofil*, semnat de către Ilarie Voronca şi publicat de acesta în revista *75 HP*, din octombrie 1924:

Vântul e pătrat invers 50 lei util gazometru
interstiţial cheamă hornar pentru esofag
ein zwei pentru sept huit dieci
temperament scafandrier în portefeuille
sistem nervos apoteoză eu bumbac
omletă confecţionează clorofilă castrat
acul de siguranţă uşa s-a închis în
inima cu acetilen îmi e foame îmi
e întuneric îmi e dicţionar telefonul cu
barbă cochilia desface sonerii
almanah strada

În ansamblul lor, versurile acestui text, ca şi versurile lui Sami Rosenstock Tzara citate mai sus, sunt total incoerente, pentru că între versuri nu se pot stabili nicio legătură semantică, nicio determinare și nicio evoluție ideatică. Atât versurile

Vântul e pătrat invers 50 lei util gazometru
interstiţial cheamă hornar pentru esofag
ein zwei pentru sept huit dieci
temperament scafandrier în portefeuille,

cât și, adesea, cuvintele din interiorul versurilor, nu sunt legate semantic între ele, ci sunt independente unele de altele, aşa încât în ansamblul său textul nu are sens, este absurd. „Poezia" *Hidrofil*, a lui (H)Ilarie Voronca, precum și „poezia" dada a lui Sami Tzara Rosenstock, demonstrează că obiectivul suprarealistului Paul Eluard – „alterarea logicii până la absurd" – a fost atins.

Mircea Cărtărescu

Mircea Cărtărescu este poetul care a fost dovedit drept *plagiator* încă de la debut, pentru că în volumul de poezie *Faruri, vitrine, fotografii* (editura Cartea Românească, 1980) a plagiat cuvânt cu cuvânt, în poemul *Căderea*, un întreg pasaj din romanul lui Laurence Sterne, numit *Viaţa şi opiniunile lui Tristram Shandy Gentleman* (Editura pentru Literatură Universală, 1969).

Dar culmea plagiatului mai mult ori mai puţin acoperit este atinsă de versificatorul Mircea Cărtărescu în volumul de versuri *Levantul*, în care „inventivul" poet își construiește poezia, o epopee de secol 17, din poeziile altor poeți, preluând metrica, sintaxa, fondul imaginar și lingvistic al poeziei acestora, la care adaugă prozaismul, ironia și zeflemeaua sa.

Şi acum iată cum evaluează critica românească volumele de versuri pastișă *Faruri, vitrine, fotografii* și *Levantul*: pentru primul Cărtărescu primește Premiul Uniunii pentru debut în poezie, iar pentru al doilea volum, Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor și Premiul Academiei Române. Tot pentru poezia plagiată, lui M.C. i se înmânează Marele Premiu de Poezie „Mihai Eminescu" pentru Opera Omnia... Pentru că la noi plagiatul este ridicat la nivelul de artă poetică (postmodernistă), este apreciat și premiat. Obiect al unei asemenea gloriolete, firește că levantinul Cărtărescu este considerat un poet canonic și integrat în cele două liste.

Să înțelegem că pentru a lua marile premii literare și a fi canonizat trebuie să pastişezi și plagiezi operele literare ale altor scriitori? Firește că nu. Și totuși la noi, ca niciunde, plagiatorii sunt canonizați și chiar propuși pentru Premiul Nobel...

Emil Brumaru

Emil Brumaru publică în revista *Vatra* nr. 9-10/2004 şapte sonete porno, ce aveau să fie preluate de poet în cărţile sale, pe care le va vinde în ţiplă din pricina obsenităţilor conţinute... În ţiplă, pentru ca metaforele pornoliricii sale să nu sară dintre pagini şi să prindă viaţă în văzul lumii. Iată acest *Sonet 4*:

„De vrei să-ţi fie faţa lie / Precum e pieliţa de crin, / Oh, suge-mă şi cu-alifie / De-amor pe-obraji unge-te lin. / Dar de vrei fese bulbucate / Mai albe decât lebăda, Scula-mi de-o mie de carate / Primeşte-o între ele, grea, Şi sârguieşte-te să-ţi intre / Cât mai adânc, pe burtă stând / La margine de pat, cuminte / Şi-mbujorată, până când / Vei clipoci-n celeste sperme / Asemeni unei mlaştine eterne."

Cu acest limbaj, poetul porno penetrează ignoranţa cititorului şi a criticii literare şi sper(m)ă să lase plozi în literatura română. E şi acesta un mod de „a locui poetic" (vai, Heidegger!), atunci când inspiraţia se confundă cu poluţiile lingvistice nocturne, iar scenele amoroase se petrec mai mult în limbajul poetic decât în cearşafuri.

Emil Brumaru face din secreţiile sale nocturne materia cenuşie a poemelor. Pentru poezia sa de budoar, Brumaru este făcut poet canonic în cele două liste.

Literatura română, domnii mei, este o literatură *mare*. Mare, pentru că în ea încape orice: poezia realismului socialist și a omagiilor ceauşiste, poezia păşunistă (mai veche sau mai nouă), poezia incoerentă şi ermetic-absurdă, poezia de vorbe goale (poezia verbiajului poetic), poezia profanatoare, poezia plagiatorilor şi, iată, poezia porno şi a WC-urilor publice. De fapt, în ultima vreme, poezia noastră recuperează toate prezervativele Europei şi trece dintr-un closet în altul. Deliciul ei este guiţatul curvelor şi rahatul la tavă. Menstra iubitei colorează metafora, iar ploaia de spermă lingvistică ţine locul emoţiei poetice. Literatura română, domnii mei, este o literatură mare! Mare, pentru că în ea încape orice, iar poeţii ei au tot dreptul să populeze listele canonice ale poeziei.

(4). O listă canonică contradictorie

Cercetarea listei canonice elaborate de către Uniunea Scriitorilor ne arată că ea este compusă din poeţi de valoare diferită. Printre aceştia, aflăm poeţi care sunt cu adevărat *de valoare* sau *canonici* printr-o *parte* a creaţiei lor, între care îi pot număra (în ordinea listării) cel puţin pe Ion Minulescu, George Bacovia, Lucian Blaga, Radu Gyr, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu; aflăm poeţi de cur.te comunistă, care au scris *poezie propagandistică* și și-au făcut un nume de poet pentru că au fost favorizaţi în fel şi chip de PCR pentru serviciile aduse, precum Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Maria Banuş, Mihai Beniuc, Nina Cassian, Adrian Păunescu, A.E. Baconsky, Ana Blandiana, în primele ei cărţi; aflăm poeţi vânduţi incoerenţei şi absurdului, ca Tzara şi Voronca, precum şi poezie plagiată sau poezie apăsat licenţioasă – vezi Mircea Cărtărescu şi, respectiv, Emil Brumaru.

Ce îi uneşte pe aceşti poeţi atât de diferiţi? Ce principii poetice estetice comune are poezia lor, pentru ca ei să poată fi numiţi poeţi canonici? Desigur, se poate spune că nu toată poezia acestor poeţi este patriotardă, incoerent-absurdă, licenţioasă sau plagiată, însă nici restul poeziei lor nu atinge cota canonică, pentru ca ei să poată fi numiţi poeţi canonici, aşa cum o face lista Uniunii Scriitorilor.

Ce mari poeţi, ce poeţi exemplari, deci poeţi canonici, sunt, spre pildă, G. Călinescu, Maria Banuş, Constanţa Buzea, Adrian Păunescu, Ion Pop, Ovidiu Genaru, Emil Brumaru, Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Dan Botta, Geo Bogza, Horia Stamatu, Ştefan Baciu, Mihai Beniuc, Ion Caraion, Nina Cassian, A.E. Baconsky, Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Dinu Flămând, Sorin Mărculescu, Adrian Maniu, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, L.I. Stoiciu, Cristian Popescu, Ion Mureşan, Florin Iaru, Mircea Cărtărescu, Constantin Abăluţă?

Poeţii listei canonice elaborate de Uniune sunt inegali valoric, majoritatea acestora, care este constituită de poeţii modeşti, stând în mod inexplicabil alături de poeţii de valoare, care numeric sunt minoritari. Aşa încât cei care au alcătuit lista „canonică" îi jignesc atât pe poeţii canonici listaţi, cât şi pe poeţii canonici ignoraţi de listă. Printre cei ignoraţi, îi pot aminti pe Corneliu Antoniu, Paul Aretzu, Nicolae Silade, Daniel Corbu, Ion Tudor Iovian, Horia Bădescu, Dan Coman, cel puţin.

Se vede astfel că acordăm prea uşor calificativul de „poet *canonic*" sau de „poezie *canonică*". În mare, în accepţia listei „canonice" oficiale fabricate de către Uniunea Scriitorilor, cuvântul *canonic* semnifică, în mod contradictoriu, un amestec de poeţi de valoare cu poeţi modeşti calitativ, ceea ce înseamnă că lista în cauză a cântărit poezia cu două măsuri diferite. Canonul oficial al poeziei româneşti arată cât de confuzi sunt criticii care au evaluat poezia românească a celor aproape 100 de ani.

Lista oficială a poeziei canonice româneşti vrea să împace poezia majoră cu poezia minoră, valoarea cu mediocritatea, lăsându-ne impresia că ţinta ei nu este atât marcarea poeţilor de certă valoare, sau canonici, cât salvarea, sub titlul de „poeţi canonici", a poeţilor modeşti listaţi. Deocamdată, canonul oficial este atât de larg, încât te întrebi ce mai caută în el poeţii adevăraţi, autentici, deci poeţii canonici...

Observăm că în secţiunea de „poeţi contemporani" a listei canonice oficiale sunt selectaţi mai cu seamă poeţi optzecişti vizibili, semn că scriitorii-critici care au întocmit lista nu cunosc decât o parte a poeziei de astăzi – tocmai pe aceea a poeţilor vizibili, răsfăţaţi cu rândul de vitrinele revistelor sau de generoasele premii literare.

Modul în care sunt răsplătite la noi meritele sau nemeritele literare ale scriitorilor/poeţilor este surprins de L.I. Stoiciu, care în articolul „S-a acordat premiul naţional pentru proză *Ion Creangă* (5.000 de euro) şi

anul ăsta, după scandal...” (16. 06. 2019), de pe blogul său, afirmă următoarele:

„S-a ajuns la o situaţie inadmisibilă, nu se mai premiază valoarea unei cărţi, ci autorul (şi «tabăra» din care provine). Am considerat că Premiile Uniunii Scriitorilor sunt cele mai importante, de vreo cinci ani nu mai cred asta (se împart doar indulgenţe, sunt autori ajunși la o vârstă care sunt răsplătiţi pentru serviciile aduse Uniunii Scriitorilor, având funcţii în fruntea unei filiale a Uniunii Scriitorilor sau a unei reviste literare, organizatori de tot felul de manifestări pe bani publici, cărora li se premiază cartea să poată să primească indemnizaţia de merit, de exemplu; sau sunt schimburi de obligaţii colegiale ale autorilor cu cei din jurii, prin care se premiază reciproc, în timp; cărțile rămân în plan secund, autorul contează; la fel se întâmplă la acordarea premiilor naţionale de poezie pentru Opera Omnia, sau la «marile premii» ale festivalurilor organizate de filiale ale Uniunii Scriitorilor și revistele ei literare”.

Dar dacă Uniunea premiază şi scriitori care nu au, cu adevărat, merite literare, după cum ne face să înţelegem Stoiciu, de ce lista canonică a poeziei românești, instrumentată tot de Uniune, ar fi una corectă, deci care să răsplătească meritele reale ale poeţilor listaţi?

Lista canonică este deocamdată prea generoasă, pentru că ea supraevaluează poezia anumitor poeţi, fie ei contemporani sau nu, pentru că ea acordă *şi* gratuit titlul de „poet canonic”, *inventând* astfel poeţi canonici.

Dar este ştiut că o anumită parte a criticii literare poate să creeze ierarhii false, să acorde premii false și să întocmească liste canonice (canoane) parţial false.

Critica literară contemporană a ajuns în mare parte o *industrie de servicii reciproce, de amabilităţi dus-întors*, ea pare că fabrică poeţi de valoare la foc automat, şi poate că de aceea chiar şi prezenta listă canonică oficială a făcut loc în coloanele ei unor poeţi modeşti, ajungând la neaşteptatul număr de 100 de poeţi canonici; adică la 100 de poeţi de valoarea lui Ion Minulescu, George Bacovia, Lucian Blaga, Radu Gyr, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu...

(5). „Atragem atenţia asupra caracterului *presupus canonic* al poeţilor” (s. m.),

ne avertizează criticul Nicolae Manolescu într-o notă care deschide lista canonică a Uniunii, publicată în *România literară*.

Aşadar, după ce 35 de scriitori aleşi de critic, şi nu de Liga douămiistă, scriitori printre care se numără şi N. Manolescu, stabilesc poeţii *canonici*, iar *România literară* titrează în două rânduri „O listă *canonică*: 100 de poeţi români în 100 de ani (1918-2018)” (s. m.), criticul N. Manolescu, directorul *României literare*, care a comandat şi instrumentat lista, ne spune că poeţii listaţi de el şi echipa sa nu ar fi în mod sigur canonici, ci doar *presupus* canonici... Această listă canonică nu este o listă canonică, ar fi fost să afirme mai clar criticul, aruncându-ne astfel în braţele paradoxului lui Magritte, care după ce pictează o pipă scrie sub ea: „Aceasta nu este o pipă”... Prin judecata sa, criticul Manolescu relativizează canonicitatea listei, o contrazice, deci o contestă elegant, şi asta după ce semnează totuşi pentru canonicitatea ei... Câtă coerenţă!

Adevărul este că despre această listă, dacă o socotim în întregul ei, nu se poate afirma nici că este canonică, pentru că ea conţine *şi* o secţiune de poeţi pseudocanonici, nici că este una în totalitatea ei pseudocanonică, de vreme ce lista are *şi* o secţiune de poeţi canonici sau de valoare. Iar dacă N. Manolescu îi declară pe toţi poeţii listei Uniunii Scriitorilor poeţi *presupus* canonici, înseamnă că poeţii cu adevărat canonici ai acestei liste, precum Ion Minulescu, George Bacovia, Lucian Blaga, Radu Gyr, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu (prezentaţi aici în ordinea listării) etc., sunt doar poeţi presupus canonici, deci că ei nu sunt cu certitudine poeţi canonici, deci poeţi de valoare pe termen lung, poeţi autentici... Conform judecăţii critice a lui N. Manolescu, s-ar părea că *literatura română nu are, de fapt, poeţi canonici*... Ea are doar poeţi „presupus canonici”, iar în aceste condiţii lista elaborată de Uniune ar fi trebuit să poarte numele de „O listă *presupus* canonică: 100 de poeţi români în 100 de ani (1918-2018)”...

Probabil că în literatura română numai criticii sunt canonici, iar poeţii trebuie să se lase cu toţii seduşi, conduşi sau manipulaţi de decretele criticii literare din curtea Guvernului Literar Postmodern.

(6). Listele „canonice” trec, poeţii canonici rămân

Orice listă literară cu adevărat canonică funcţionează în dublu sens: pe de o parte, ea decanonizează poeţii de până la ea declaraţi în mod fals canonici, iar pe de altă parte, absoarbe poeţi cu adevărat canonici, deci de certă valoare.

Includerea poeţilor canonici sau de valoare, pe de o parte, şi ejectarea poeţilor fals canonici, pe de altă parte, trebuie să fie cele două operaţii canonice complementare făptuite de către evaluator, pentru că o listă canonică obiectivă nici nu conservă funcţii din aparatul de conducere al instituţiei care a comandat lista, nici nu plăteşte poliţe. Lista canonică ar trebui să colecţioneze numai valori, iar nu să inventeze poeţi canonici sau opere canonice, după cum o cere conjunctura literară, un lider al tortului literar sau o anumită inerţie evaluatoare didactică sau propagandistică. De aici, pericolul de a face din ea, deci din amestecul de valori şi pseudovalori pe care lista îl propune, piatra de temelie a poeziei noastre, GPS-ul sau ghidul de orientare în spaţiul poetic naţional, ori canonul şcolar/universitar.

Dacă vom ieşi în lume cu acest canon poetic inflaţionist, nu vom convinge niciun spirit de „suta”

noastră de poeți canonici, pentru că poeții de talie medie sau de-a dreptul modești de aici tind să îi acopere pe cei câțiva poeți cu adevărat canonici sau autentici ai listei. Nutrim însă speranța că listele „canonice” sufocate de poeții modești vor trece și că numai poeții canonici vor rămâne.

Oricum, canonul de poeți al Uniunii este deocamdată nelimpezit. Poate că alcătuirea unei antologii de poezie ar fi capabilă să ne spună mai bine pentru ce poezii anume îi declarăm noi pe anumiți poeți canonici. Antologia poeziei canonice românești ar putea fi o demonstrație a canonicității poeziei noastre, firește că a acelei părți a poeziei care este canonică. Însă cine să întocmească corect această antologie? Criticii, care cântăresc poezia cu măsuri diferite și ne spun că poezia poeților modești agreați de ei poate să stea fără probleme alături de poezia de valoare, antologică sau canonică a unor poeți precum Ion Minulescu, George Bacovia, Lucian Blaga, Radu Gyr, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu?

o listă canonică

100 de **poeți români** în **100 de ani**

(1918-2018)

Ion **Minulescu** (1908)
Aron **Cotruș** (1911)
Ion **Vinea** (1912)
Tristan **Tzara** (1912)
Ion **Pillat** (1912)
Adrian **Maniu** (1912)
George **Bacovia** (1916)
George **Topîrceanu** (1916)
Vasile **Voiculescu** (1916)
Nichifor **Crainic** (1916)
Lucian **Blaga** (1919)
Al. **Philippide** (1922)
Ilarie **Voronca** (1923)
Radu **Gyr** (1924)
Tudor **Arghezi** (1927)
Zaharia **Stancu** (1927)
Eugen **Jebeleanu** (1929)
Ion **Barbu** (1930)
B. **Fundoianu** (1930)
Dan **Botta** (1931)
Geo **Bogza** (1933)
Horia **Stamatu** (1934)
Ștefan **Baciu** (1935)
Gellu **Naum** (1937)
Emil **Botta** (1937)
Dimitrie **Stelaru** (1937)
Maria **Banuș** (1937)
Mihai **Beniuc** (1938)
Miron Radu **Paraschivescu** (1941)
Magda **Isanos** (1943)
Ion **Caraion** (1943)
Constant **Tonegaru** (1945)
Geo **Dumitrescu** (1946)
Nina **Cassian** (1947)
Radu **Stanca** (1947)
A. E. **Baconsky** (1951)
Florin **Mugur** (1953)
Ion **Horea** (1956)
Nicolae **Labiș** (1956)
Ion **Gheorghe** (1957)
Grigore **Vieru** (1957)
Gheorghe **Tomozei** (1957)
Petre **Stoica** (1957)
Nichita **Stănescu** (1960)
Cezar **Baltag** (1960)
G. **Călinescu** (1963)
Constanța **Buzea** (1963)
Ion (Ioan) **Alexandru** (1964)
Marin **Sorescu** (1964)
Ana **Blandiana** (1964)
Constantin **Abăluță** (1964)
Ștefan Aug. **Doinaș** (1965)
Gabriela **Melinescu** (1965)
Adrian **Păunescu** (1965)
Nicolae **Prelipceanu** (1966)
Leonid **Dimov** (1966)
Ion **Pop** (1966)
Ovidiu **Genaru** (1966)
Mircea **Ciobanu** (1966)
Dan **Laurențiu** (1967)
Ileana **Mălăncioiu** (1967)
Nora **Iuga** (1968)
Cezar **Ivănescu** (1968)
Sorin **Mărculescu** (1968)
Virgil **Mazilescu** (1968)
Mircea **Ivănescu** (1968)
Gheorghe **Grigurcu** (1968)
Alexandru **Miran** (1969)
Angela **Marinescu** (1969)
Emil **Brumaru** (1970)
Daniel **Turcea** (1970)
Mihai **Ursachi** (1970)
Mircea **Dinescu** (1971)
Ion **Mircea** (1971)
Dinu **Flămând** (1971)
Adrian **Popescu** (1971)
Dorin **Tudoran** (1973)
Gabriel **Chifu** (1976)
Vasile **Dan** (1977)
Liviu Ioan **Stoiciu** (1977)
Șerban **Foarță** (1978)
Traian T. **Coșovei** (1978)
Eugen **Suciu** (1979)
Arcadie **Suceveanu** (1979)
Mircea **Cărtărescu** (1980)
Aurel **Pantea** (1980)
Ioan **Moldovan** (1980)
Matei **Vișniec** (1980)
Nichita **Danilov** (1980)
Marta **Petreu** (1981)
Mariana **Marin** (1981)
Ion **Stratan** (1981)
Ion **Mureșan** (1981)
Florin **Iaru** (1981)
Alexandru **Mușina** (1984)
Cristian **Popescu** (1987)
Marian **Drăghici** (1988)
Viorel **Padina** (1991)
Ioan Es. **Pop** (1994)
Horia **Gârbea** (1996)

ancheta R.L.

România literară numărul 16 / 12 aprilie 2019

P.Y. CHIA
GÂNDIREA LUI QOHELETH

(urmare din nr. trecut)

4) Acumularea bogăției

Acest zigzag al acțiunii și efectului îl face pe Qoheleth să gândească mai profund la acumularea și transferul bogăției (2:19, 21, 6:2) și puterii (4:16) într-o comunitate. De ce consideră Qoheleth că acumularea și transferul bogăției și puterii sunt o deșertăciune? Pentru că bogăția dobândită prin munca grea a unui om nu este lăsată moștenire celui care o merită: înțeleptul își lasă averea cuiva care poate fi un prost sau un nebun (2:19) sau care nu a muncit pentru ea (2:21). În situația descrisă în paragraful 6:2 apare o deșertăciune dublă. În primul rând, incapacitatea cuiva de a se bucura de toată averea dobândită sau dăruită de Dumnezeu. Că efortul depus pentru a strânge avere nu duce la capacitatea de a te bucura de ea este absurd (6:2). Absurditatea este dublă când averea strânsă de cineva, dar care nu se poate bucura de ea, este lăsată moștenire unui străin. În cazul transferului de putere politică (4:16), Qoheleth îl consideră deșart din același motiv ca acela din paragrafele 2:19 și 2:21. Puterea politică trebuie transferată succesorului, fără să se știe dacă acesta este bun sau rău, vrednic sau nevrednic. Cel mai rău este atunci când, indiferent de succesul unei cariere politice, posesorul ei nu va fi amintit de către succesori. Mai există și cazul averii dobândite de către un om singuratic care n-are moștenitori: și aceasta este deșertăciune/absurditate (4:7-8). O privire mai atentă asupra textului arată că dobândirea bogăției nu numai că nu produce efectul de a avea moștenitori vrednici de ea, dar nu produce nici efectul scontat de a te bucura de ea – cel care o strânge se lipsește de bucurie –, o altă absurditate/deșertăciune.

Legat de subiectul bogăției, există trei versuri cam obscure în care apare termenul „hebel": „Și am mai văzut că toată strădania și izbânda omului vine din pizma dintre om și om. Aceasta iarăși e deșertăciune și goană după vânt (4:4)" (Trad. Gala Galaction). „Cine ține la bani nu se va sătura de bani și cine ține la bogăție nu are parte de venitul ei. Și aceasta este deșertăciune" (5:9). „Este mai bună vederea cu ochii decât pribegia dorinței. Dar și aceasta e deșertăciune și goană după vânt!" (6:9) Paragraful 4:4 este ambiguu și se leagă cel mai bine de paragraful 4:5-6. El sugerează că rivalitatea din cadrul activității umane poate duce la o lipsă de bucurie a vieții, iar competiția nesănătoasă pentru dobândirea bogăției poate duce și ea la o lipsă de bucurie a muncii. Aceasta este absurd, deoarece strădania de a dobândi bogăție nu duce la efectul dorit de a ne bucura de ea, ci la o mai mare nemulțumire. Absurditatea din paragraful 4:4 – pizma pentru bogăție – poate explica și de ce nemulțumirea, exprimată printr-un proverb „mai bun" în paragraful 6:9, este considerată de asemenea absurdă de către Qoheleth. Fără satisfacție, omul va trudi întruna fără a culege roadele muncii sale, ca în cazul descris în paragraful 4:7-8, care este tot absurd. Absurditățile din pizmuirea bogăției și nemulțumirea din paragrafele 4:4 și 6:9 formează, de asemenea, bazele unei alte absurdități cuprinse în paragraful 5:9, exprimată sub formă de proverb.

5. Viața fără bucurie a fost deja etichetată de Qoheleth ca „absurdă"

În paragrafele 4:7-8 și 6:2, Qoheleth sugerează că munca fără bucurie sau truda fără capacitatea de a te bucura de roadele ei este, de asemenea, absurdă. În paragraful 6:3-6, Qoheleth argumentează ipotetic că o viață lungă (1.000 de ani), fără nicio bucurie, este mai rea decât moartea prematură a „unui făt lepădat", deoarece bucuria de a trăi o viață lungă, în special, este de așteptat, dar de fapt nu se întâmplă. Ipotetic, moartea prematură este mai bună decât o viață lungă, pentru că ambele, persoana longevivă și cea decedată prematur, mor fără a se bucura de viață, însă măcar copilul nenăscut nu mai trebuie să sufere trudind sub soare. Astfel, Qoheleth vorbește, într-un sens relativ, de preferința sa față de moarte, comparativ cu o viață lungă și fără nicio bucurie.

În paragraful 11:8:10, Qoheleth încurajează oamenii să se bucure de viață:

„Astfel, chiar dacă anii omului vor fi sumedenie, omul să se bucure de toți, aducându-și aminte de zilele de întuneric, căci multe vor fi. Și atunci tot ce va să mai vie e zadarnic. - Bucură-te, tinere, de vârsta ta, și fie-ți inima plină de voie bună în zilele tinereților tale, și mergi în căile inimii tale și după povața ochilor tăi, dar să știi că pentru toate acestea Dumnezeu aduce-te-va la judecată! - Alungă obida din inima ta și depărtează suferința de la trupul tău! Dar și tinerețea și floarea vârstei sunt dezamăgire".

Atât îndemnul din paragraful 11:8b, cât și porunca de a ne bucura de viață (11:9) sunt urmate de două propoziții „hebel" (11:8b, 10). În paragraful 11:8, Qoheleth îndeamnă oamenii să se bucure de toate zilele vieții lor și să-și amintească și că moartea este eternă, iar viața de după moarte - absurdă. Poate că absurditatea constă în faptul că activitățile din viața prezentă nu au niciun efect în viața de apoi (9:10:b). În paragraful 11:9-10, Qoheleth le poruncește oamenilor să se bucure de viață din tinerețe și să-și facă din bucurie scopul vieții. Acest scop nu trebuie să fie nimicit de realitatea absurdității prezente chiar din tinerețea omului.

Există un contrast între „anii omului vor fi sumedenie", din paragraful 11:8a, și „zilele de întuneric care multe vor fi", din paragraful 11:8b, un contrast între finitudinea și scurtimea vieții prezente și veșnicia vieții de apoi. Ipotetic, dacă scurta viață prezentă este deja plină de absurdități, viața de apoi va fi plină de și mai multe absurdități. Scopul îndemnării omului de „a-și aminti" numeroasele zile de „întuneric" sau infinitul morții (11:8b) este acela ca omul să fie mereu conștient, indiferent de durata anilor săi, de finitudinea vieții prezente, în contrast cu infinitul morții.

O astfel de conștientizare îl va face pe om să profite de fiecare ocazie de a se bucura de viață, înainte de apropierea sfârșitului, și în special pentru că viața de apoi este plină de deșertăciune.

Nu există îndoială că paragraful 11:7-10 se ocupă de îndemnul de a trăi o viață plină de bucurie, mai ales în tinerețe. Acesta este urmat de o descriere a certitudinii și iminenței morții în paragraful 12:1-7. De aceea, putem deduce din context și că scopul paragrafului 11:8b este acela de a ne avertiza că, dacă uităm prea ușor că viața prezentă este scurtă și trecătoare, trebuie să ne amintim că moartea se apropie cu pași repezi, că moartea este iminentă și că zilele vieții de apoi sunt (cine știe?) numeroase (11:8b), când tot lucrul va înceta (9:10). De aceea, omul n-ar trebui să permită deșertăciunilor vieții să-l abată de la singurul scop al acesteia, și anume – să se bucure de ea. Această idee este susținută de paragraful 11:10, în care oamenii sunt îndemnați să uite „obida vieții" și momentele neplăcute, căci chiar și „floarea tinereții" – anii tinereții – este plină de deșertăciune. Această interpretare se armonizează și cu scopul din paragraful 12:1-7, în care certitudinea și iminența morții sunt descrise pentru a încuraja oamenii să se bucure în viața prezentă. Cu această poruncă de a ne

bucura de viață încă din tinerețe, Qoheleth își termină ideea cu afirmația repetată din paragraful 1:2 la forma superlativă din paragraful 12:8. Deși cuvântul din paragraful 11:10 ar putea însemna „efemer" și „absurd", se potrivește în context. Versul înseamnă că omul trebuie să-și alunge obida și să uite de tot ce-i neplăcut, pentru a se bucura de viață (11:9), deoarece chiar și în tinerețe, în floarea vieții, ca și în fiecare etapă a ei, viața este plină de absurditate. Dacă este tradus prin „efemer", termenul din paragraful 11:10 ar putea însemna că zilele tinereții omului sunt scurte și trecătoare. Nu trebuie să credem că timpul este de partea noastră.

Pentru cei incapabili să se bucure de bogăția lor, poate exista o cauză divină, conform paragrafului 2:26, în care ocazia de a se bucura de viață le este luată de Dumnezeu „păcătoșilor", deși acest lucru implică un anume grad de absurditate. Absurditatea constă în faptul că „păcătosul" este pedepsit prin aceea că i se permite să strângă multă avere, dar pentru a dona tot ce a strâns unei alte persoane care să se bucure de aceasta, lipsindu-l astfel pe „păcătos" de dreptul de a se bucura de roadele muncii sale. Această neconcordanță dintre acțiuni și consecințele lor este considerată absurdă (2:16b).

6. Trei pasaje ambigue: „absurd" sau „efemer"?

Termenul „hebel" apare de trei ori și sugerează sensul de „efemer" sau „trecător" (6:12,7, 15; 9:9), cu toate că și sensul de „absurd" se potrivește la fel de bine. În paragraful 6:12, „deșarta lui viață" este folosită în accepția generală și poate fi înțeleasă cu sensul că viața lui este plină de întâmplări deșarte/absurde. În paragraful 7:15, „în zilele deșertăciunii mele" poate însemna același lucru ca și în paragraful 6:12, o viață plină de deșertăciune, așa cum e descrisă în paragraful 7:15b. În fine, în paragraful 9:9, „în toate zilele deșertăciunii tale" (adică „viața ta deșartă") este înțeleasă tot la fel ca mai sus.

Totuși, dacă sensul lui „hebel" este „trecător" sau „efemer", paragraful 6:12 s-ar traduce: „Apoi cine știe ce este binele pentru om, în viața lui, în numărul zilelor deșartei lui vieți pe care o petrece ca o umbră?", paragraful 7:15 s-ar traduce „în deșarta mea viață", iar paragraful 9:9 – „toate zilele deșartei tale vieți" (Trad. Gala Galaction). Toate cele trei pasaje ar putea descrie scurtimea și efemeritatea vieții.

Când se traduc prin „deșertăciune", toate trei exemplele se referă în general la deșertăciunea vieții. Pe lângă aceste trei versuri, termenul mai apare o dată la plural într-un vers obscur (5:6). Deoarece se află într-un context ce se referă la excesul de discursuri și vorbe, poate fi înțeles într-un sens similar cu cel din paragraful 6:10, 11 privind absurditatea luptei cu un adversar mai puternic.

Pentru a rezuma sensurile cuprinse în text, termenul „hebel" este folosit în șase feluri: 1) Forma superlativă în paragrafele 1:2 și 12:8 anunță și încheie subiectul cărții; este deșertăciunea vieții omenești sub soare, așa cum a fost studiată de Qoheleth (1:14; 2:17). 2) Toate acțiunile care nu produc deloc roade sunt considerate deșarte/absurde (2:1, 11, 22-23); cf. 6:11. 3) Când se întrepătrund anumite acțiuni (de exemplu încercarea de a fi înțelept și drept), pentru a genera o consecință diferită și distinctă (de exemplu să fii binecuvântat, prosper și să trăiești o viață lungă), și când astfel de așteptări sunt nimicite de moarte (2:15; 3:19) sau de întârzierea dreptății (7:15 și urm. 8:10-14), Qoheleth le califică drept deșarte/absurde. 4) În cazul transmiterii bogăției sau puterii, Qoheleth o consideră deșertăciune/ absurditate atunci când: a) bogăția strânsă de lucrător este lăsată moștenire unei persoane necunoscute, care ar putea fi un nebun sau un prost (2:1); b) bogăția acumulată de un înțelept este lăsată moștenire cuiva care chiar este un nebun sau un prost (2:21); c) bogăția strânsă de un om care a trudit din greu este lăsată moștenire cuiva care n-a muncit niciodată pentru ea (6:2); d) bogăția este acumulată de un lucrător care n-a știut decât munca, dar n-are cui să-i lase averea și s-a lipsit de capacitatea de a se bucura de roadele muncii sale (4:7). 5) Ideea că trebuie ca să ne bucurăm de viață - bucuria ca scop principal al vieții - îl face pe Qoheleth să considere o absurditate/deșertăciune situația când: a) lucrătorul a strâns avere, dar n-a fost în stare să se bucure de ea (6:2, 2:26b) sau b) lucrătorul a strâns avere pentru un străin care n-a muncit pentru a se bucura de ea (6:2) sau c) un lucrător trăiește mult și totuși nu se poate bucura (6:3-6, cf. 11:8:10). 6) Deși termenul are sensul de „absurd"/„deșert" în toată cartea, el poate însemna și „efemer" sau „trecător" în paragrafele 6:12-7:15 și 9:9.

Qoheleth folosește termenul „hebel" în cele șase feluri descrise mai sus pentru a denota același lucru: acțiunea care nu generează efectul scontat este absurdă/deșartă. Recunoașterea realităților absurde din acțiunile omenești formează tiparul fundamental al gândirii lui Qoheleth. Oriunde se întoarce Qoheleth ca să observe sau să experimenteze, el dă de deșertăciune/absurditate. Atât Fox, cât și Ogden apreciază corect că „hebel" înseamnă altceva decât „gol", „deșert" sau „fără sens". Dar este imprecis să traducem „hebel" prin „enigmatic" sau „mister", așa cum a făcut Ogden, deoarece acestea sunt doar descrieri și nu explică de ce Qoheleth își denumește cumva observațiile și experiențele. Numirea neconcordanței dintre acțiune și efectul său așteptat în activitatea umană („hebel") drept absurditate/deșertăciune constituie un sens și o utilizare mai precisă a acestui termen. Dar nu la aceasta se rezumă întreaga gândire a lui Qoheleth. Gândirea sa nu se oprește la conștientizarea deșertăciunii, ci se extinde la susținerea ideii de trăire a bucuriei vieții ca prioritate. El îndeamnă la bucuria vieții ca fiind lucrul cel mai înțelept pentru cel care recunoaște realitatea absurdă/deșartă din activitatea omenească.

Dintre utilizările de mai sus ale cuvântului în această carte, conceptul de bucurie a vieții se detașează clar în gândirea lui Qoheleth în cel puțin patru moduri. În primul rând, bucuria muncii este o „parte" binemeritată, este potrivit și legitim ca oamenii să aibă parte de ea (2:10, 21; 3:22). În al doilea rând, bucuria muncii corespunde cu intenția lui Dumnezeu față de oameni (9:7). În al treilea rând, o viață lipsită de bucurii este văzută ca o pedeapsă de la Dumnezeu (2:26), întărind astfel semnificația bucuriei din gândirea lui Qoheleth. În al patrulea rând, o viață lungă și fără bucurii este considerată mai rea decât un copil născut mort (6:3:6), iar o viață lungă de o mie de ani, cu sute de copii, nu constituie o compensație (6:3; 11:8 și urm.). Poate pentru a sublinia faptul că, viu sau mort, omul trebuie să se bucure pentru a compensa absurditatea/deșertăciunea (6:3-6; 11:8 și urm.). Ținând cont de ideile unice ale lui Qoheleth despre bucurie, în continuare vom analiza conceptul bucuriei ca temă geamănă, împreună cu „hebel", cele două concepte alcătuind o structură dublă a gândirii lui Qoheleth.

Bucuria

Conceptul de bucurie din această carte este prezentat cel mai bine în cele șapte pasaje dedicate subiectului. El mai este exprimat în cele 17 apariții ale cuvântului „bucurie", dar și ale verbului „a se înveseli", adjectivului „bun" (2:1-24, 3:12, 13:6:3, 6:9, 7:11, 7-9), verbelor „să mâncăm și să bem" (2:24, 26, 3:12-22, 5:17-19, 8:15, 9:7-9, 11:7, 12:18).

Încă din 1857, pasajele referitoare la bucurie din Qoheleth au fost considerate indicatorii structurii literare a cărții. Totuși, aceste pasaje nu au fost studiate în detaliu, până recent, când R.N. Whybray și Graham Ogden au subliniat faptul că bucuria constituie conceptul principal din gândirea lui Qoheleth.

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Pilda săracului căruia i-a rodit țarina

Am venit acasă cu gândul
că e momentul să scriu Poezia poeziilor.
La poartă nimeni nu era.
Înăuntru nimeni nu era.
Va fi despre singurătate,
e stabilit.
Oasele, mai importante
ca inima.
Visul ca întâmplarea.
Duhul pleacă și din ce rămâne
poți să faci un castel,
ori găsești tu ceva care să miște lumea...

Am fost rămâne verbul bătrâneților.

Am venit de fapt cu gânduri, mii de gânduri,
ca într-o terapie de cuplu. Nicio rezolvare.
Eu cu mine, eu fără mine.
În fața acestei uși
pe care pot intra două persoane
fără să se atingă.
O duzină de saci e neîncăpătoare
pentru potopul cuvintelor. Atât am cumpărat,
deși citisem de mai multe ori, înainte,
un fel de
pilda săracului căruia i-a rodit țarina.

Renegare

Un pic de credinţă,
atât v-am cerut!
Şi voi aţi ocolit pietrele,
crezând că ştiţi mai bine drumul.
Aţi intrat uzi în casă
aşteptând prima dimineaţă.
Ea a fumat o ţigară,
sau mai multe,
în timp ce tu numărai ferestrele camerei
şi ţi se părea oglinda o lume
în care tu te numeai Adam
ea se numea Oricum...

Aţi plecat târziu,
când macii dansau
în ultimele raze de lumină.
Cu sandalele ei în mâinile tale
ocolind pietrele
crezând că ştiţi mai bine drumul...

Nu vă mai întoarceţi
în planurile mele!
Tu şi ea,
Oricum...

Păsările din Egipt

Vin păsările din Egipt, întunecă cerul.
Eu încă fac rămășaguri cu pereții.
Scriu versuri despre singurătate și nu știu
dacă aștept pe cineva sau e doar un motiv
să îmi ascund armele. Un vers pe trăgaci,
unul pe țeavă și astfel
orice praf de pușcă devine liric.
Tu probabil că ești în vreun magazin de haine scumpe,
omorându-ți timpul prin cabinele de probă.
Îmi amintesc parabola pe care mi-o spuneai
cum că viața e un slalom dulce-strâns printre parfumuri.
Vin păsările din Egipt. Am văzut, la televizor,
că din teatrul operaţional oamenii se întorc jumătăţi,
dar se întorc... Ar trebui să fim mulţumiţi.
Și drapelele ne fac să ne simțim mândri
printre străini. Prin nisipul de unde vin păsările.
Acolo își lasă blindatele uleiul încins, picătură cu picătură,
peste femeile care-și acoperă rănile maritale.
Îmi amintesc cum îmi spuneai:
Știi? Totul în jur e o muzică veche.
Și simțeam cum drapelul intră la apă,
cum se face ca o batistă folosită într-o zi geroasă.
Cum avioanele pierd din altitudine,
cum tu te îndepărtezi, încet-încet, până devii un punct mic,
incognoscibil.
Și prietenii mă întreabă
ce mai e cu pereții tăi, cu poeziile tale,
cu viața ta...
Atunci mă uit pe cer. Le arăt cum
vin păsările din Egipt și lor li se face teamă.
Se întunecă cerul. Se întunecă totul.
Mă întunec eu.

Costin TĂNĂSESCU

Friedrich NIETZSCHE

Veneția

Pe pod am stat,
Un cântec se-auzea de departe,
Stropi aurii cădeau
Pe fața apei tremurânde,
Luminile și muzica mă-mbătau
Și gondole legănate de unde...
Fericite,
Corzile inimii mele
Cântau în taină
Un cântec de gondolier.
– L-a auzit oare și altcineva?...

Spre alte mări

Hotărât, într-acolo am pornit;
Doar pe-a mea iscusință mizez.
Liberă-i marea și fără sfârșit,
În albastru se pierde
vasul meu genovez.

Scăldate-s toate-n risipă solară,
Amiaza pare să fi-ncremenit.
Privirea ta acum mă-nfioară,
Ochi al veșniciei, neclintit.

William WORDSWORTH

La moartea republicii venețiene

Bogatului Orient i-a fost stăpân abil
Și Occidentului scut; niciunei puteri
Nu i s-a plecat ea până ieri,
Veneția – al libertății drag copil.

A fost oraș-fecioară, liber, cu nobil stil,
N-a învins-o oaste, nici pizmă crăiască.
Dacă a voit pereche să-și găsească,
A făcut cu marea legământ juvenil.

Azi, când și-a pierdut
gloria strămoșească,
Titlurile toate și puterea toată,
Lumea se cuvine să și le-amintească.

Pentru că o lungă viață e-ncheiată
Și vechea măreție n-o să renască,
Jelești dacă omenia ta e-adevărată.

Traducere din limbile germană și engleză,
Alexandru MĂLĂESCU

31 AUGUST. ZIUA LIMBII ROMÂNE – ZI NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Sărbătoarea limbii române împlinește anul acesta trei decenii de la instituire. Pe fondul mişcării de renaștere națională (regăsire), de la sfârșitul anilor ‘80, românii basarabeni au simțit nevoia să-şi reafirme ataşamentul pentru limba maternă ca fundament al identității. La Marea adunare națională din Chişinău, de la 27 august 1989, participanţii cer imperativ declararea limbii române ca limbă de stat şi revenirea la grafia latină. Pe data de 31 august 1989, după discuții aprinse, Sovietul Suprem al R.S.S.M. votează solicitările manifestanţilor. După ce fusese rebotezată „limbă moldovenească”, din 1990 începe să fie sărbătorită „Limba noastră cea română” sau „Ziua limbii române”. În 1994, guvernul agrarian de la Chişinău schimbă numele sărbătorii în „Limba noastră” sau, şi mai simplu, „Ziua limbii”, introducând o pauză în recunoașterea limbii oficiale a noului stat apărut pe harta lumii. Limba noastră? Care este aceea? Definiția a întârziat să apară... Acest detaliu politic reprezintă un avertisment că limba maternă - oricare limbă maternă - are nevoie pentru a funcţiona de o stare de veghe permanentă.

La Bucureşti are loc pe data de 31 august 2006, în faţa Teatrului Naţional, un „Concert al limbii române”.

În 2011, senatorul P.N.L. Viorel Badea propune Senatului Român legiferarea „Zilei limbii române”. În ședința din 6 decembrie 2011, Senatul aprobă propunerea. Camera Deputaților, decizională, va aproba legea pe data de 19 februarie 2013. Legea nr. 53/2013 intră în vigoare, fiind publicată în Monitorul Oficial din 19 martie 2013. A fost un gest plin de semnificaţie şi un simbol al unității românilor răspândiți în lume, Ziua limbii române fiind sărbătorită în fiecare an pe data de 31 august.

Atenţia legislativă acordată limbii române a fost euroconformă, în acord cu legislaţia internaţională: Adunarea generală O.N.U. declarase în 2008 „Anul internaţional al limbilor”, iar UNESCO a proclamat în 1999 „Ziua internaţională a limbii materne”, marcată anual la 21 februarie, fiind urmată de o „Zi europeană a limbilor”, sărbătorită în fiecare an pe 26 septembrie.

Ulterior, Parlamentul român stabileşte, la iniţiativa reprezentantului minorității ucrainene, o „Zi a limbii ucrainene în România” în fiecare 9 noiembrie. (Legea nr. 213/2018).

La 30 de ani de la inițiativa sărbătoririi limbii noastre, ca element central în jurul căruia se formează şi se consolidează identitatea națională, considerăm că este momentul ca România să declare această zi festivă ca zi naţională.

Pentru cei peste 28 de milioane de vorbitori de română din lume, răspândiți din nordul Greciei, sudul şi nordul Dunării, până în Carpații Bucovinei, de la gurile Bugului și de la Nistru până la Tisa, adoptarea Zilei limbii române drept cea de-a doua zi națională ar fi de natură să stabilească o relație reconsolidată între toate comunitățile româneşti sau românofone. Să adăugăm numeroasa noastră diaspora din Europa occidentală, românofoni expuși riscului de a abandona comunicarea în limba română.

Modificarea constituției, discutată de ceva vreme, ar fi ocazia perfectă pentru consacrarea constituțională a Zilei limbii române drept cea de-a doua zi națională. Noua zi nu ar prejudicia întru nimic prestigiul şi importanţa zilei de 1 decembrie. Republica Elenă și Republica Ungară au două, respectiv trei zile naționale.

Discuţia nu este nouă la noi. Amintim că în anul 2006, cu ocazia Reuniunii anuale a diplomaţilor români, a fost ridicată problema, evidențiindu-se beneficiile unei atari iniţiative. Dr. Alexandru Ghișa, la acel moment consilier diplomatic în M.A.E. al României, a făcut această propunere, având în vedere și împrejurarea că, potrivit protocolului diplomatic, zilele naționale sunt sărbătorite pe bază de reciprocitate, bucurându-se de o atenţie specială. Din demersurile făcute de dr. Ghișa la nivel parlamentar a rezultat că numai menționarea în Constituţia României a zilei de 31 august ca zi națională, după 1 Decembrie, asigură pentru ambasadele României din străinătate posibilitatea de a organiza recepții oficiale și alte acțiuni culturale și obligaţia guvernului ţării de a finanţa aceste acţiuni.

Pentru comunitățile românești împrăștiate pe mapamond sărbătoarea ar putea fi un stimulent adecvat pentru a conştientiza că păstrarea identității prin limbă, conştiinţă şi cultură naţională reprezintă o obligaţie ce revine tuturor nativilor limbii. În condiţiile contemporane, când limba este supusă unui continuu asediu (a se vedea „frangleza” sau chiar „romgleza”...) sau, cum este cazul în unele state cu semnificative minorități româneşti - state care încurajează demersurile de asimilare lingvistică - intervenţia ţării de origine devine necesară şi benefică. În acelaşi timp, asistenţa diplomatică a Ministerului de Externe este de natură să consolideze coeziunea tuturor fragmentelor poporului român din afara frontierelor statale.

În relația româno-română, Ziua națională a limbii materne ar fi acel factor necesar care să asigure, o dată în plus, legătura dintre comunitățile istorice, diaspora (inclusiv cea de mobilitate) şi patria mamă (*état parent*). Sărbătoarea Limbii Române, ca zi națională, ne poate aduce împreună în spirit, sărbătorindu-ne graiul, indiferent de țările în care locuim.

Mihai NICOLAE

S-au întâmplat la Centrul Cultural Pitești

■ **2 septembrie:** Dezbaterea interactivă cu tema „Tradiţii Argeşene", susţinută de Vasile Constantin (Tică), meşter popular din comuna Brăduleţ, judeţul Argeş. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator Simona Vasilescu.

■ **3 septembrie:** Concursul de street dance „Total Battle 4". Organizatori: Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Clubul de Dans Total Dance. Coordonatori: coregrafii Lisa Schieb și Alexandru Marin.

■ **4 septembrie:** Spectacolul de muzică folk-hop, sub genericul „A dat Domnul, S-a Făcut!", susținut de Trupa *All The Jezebels*. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: muzeograf Octavian Dărmănescu.

■ **5 septembrie:** Lectură publică din creația înțeleptului nepalez Lama Zopa Rinpoche, în cadrul proiectului cultural-educativ „Întâlnire cu Spiritualitatea tibetană". Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Grupul de Studiu Budist „Tara Albă" al Fundației pentru Păstrarea Tradiției Mahayana.

■ **9 septembrie:** Lansarea noului număr al revistei literare „Cuvântul Argeşean" (nr. 5/2019). Cenaclul „Armonii Argeşene". Organizatori: Centrul Cultural Piteşti, Liga Scriitorilor Români-Filiala Argeş şi redacţia revistei „Cuvântul Argeşean".

■ **12 septembrie:** Prelegerea cu tema „Cronobiologia – fructe și legume". Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: dr. ing. Adina Perianu.

■ **16 septembrie:** Prelegerea cu tema „Exilul paşoptist ca experienţă şi memorie. Note pe marginea corespondenţei generalului Gheorghe Magheru", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Piteşti". Invitat: dr. Nicolae Mihai, de la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Nicolăescu-Plopşor", Academia Română, Filiala Craiova. Organizator: Centrul Cultural Piteşti.

■ **17 septembrie:** Dezbaterea interactivă cu tema „Non-discriminarea". Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Organizația „Salvați Copiii" - Filiala Argeș.

■ **19 septembrie:** Dezbaterea interactivă cu tema „Copii și părinți împreună cu provocările perioadei 0-6 ani", susținută de psihologul Natalia Drăgoescu, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Personalitatea de la A la Z ". Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ **23 septembrie:** Colocviul cu tema „O istorie din Evul Mediu". Organizator: Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu" și redacția revistei-document *Restituiri Pitești*.

■ **24 septembrie:** Prelegerea cu tema „Despre poezia religioasă", susținută de criticul literar și poetul Paul Aretzu, în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești". Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: directorul revistei *Cafeneaua literară*, poetul Virgil Diaconu.

■ **25 septembrie:** Dublă lansare de carte: „300 de bancuri cu Radio Erevan" și „Limba armeană fără profesor", de Arsen Arzumanyan. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: poeta Denisa Popescu.

■ **26 septembrie:** Proiectul cultural-educativ, sub genericul „Confluențe literare". Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Fundația Literară Liviu Rebreanu.

■ **27 septembrie:** Clubul literar-artistic „Mona Vâlceanu", avându-i invitați pe medicii scriitorii Elena Armenescu și Mihai Neagu Basarab. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

APARIŢII EDITORIALE: revista lunară de literatură *Cafeneaua literară* (nr. 9/2019), revista lunară de cultură *Argeş* (nr. 9/2019), revista literară *Cuvântul Argeşean* (nr. 5/2019), publicaţia lunară *Informaţia Piteştenilor*.

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a **Primăriei municipiului Piteşti**

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacție: Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/216348

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

Biserica veche din Moldoveni

Biserica veche din Moldoveni, comuna Islaz, Teleorman, cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul” şi „Sfântul Nicolae”, a fost târnosită în anul 1837. În anul 1940 biserica avea cor bisericesc şi bibliotecă parohială cu 120 de volume şi 53 de cititori. Azi este într-o stare avansată de degradare şi închisă...

Asociaţia nonprofit „FIII SATULUI MOLDOVENI, TELEORMAN” are însă acest gând nobil: să adune fondurile băneşti şi autorizaţiile necesare pentru renovarea acestui important monument cultural-istoric local şi naţional. Doamne ajută!

Pro(oro)c Ahim. Că eu spre bătăi gata să(n)t

Zis-a Domnul să nu dăfăimați. Transliterare **Bogdan Ștefan Fișcuci,** clasa a XI-a, Seminarul Teologic Ortodox Nifon Mitropolitul, București